

گیانی نہال سنگ عقیقہ ایم ے

چہ زحمت مت گزارہ دریں ستیز جہاں
یہ مشکلے است کنارہ ز چشم تیز جہاں
ہزار بار جہیدم بہ میل و پرہیزم
پناہ من بہ رب از رود سیلینز جہاں
عقیقہ

P
منشیب 294553
SUK

بسام آن که او نامی نه دارد

بهر سر نامیکه خواهی سر بر آرد

17-98

L 8497

12/2
67

برای آشتی بین المللی

۴۴۴۳

طبع اول یک هزار

تعارف ناظم و ترجمان

روزگارم بردوکان معنوی
 از غزل بیت و رباعی بشنوی
 قوم انسانی یکتا انسانی
 چند روزه آن نشان دینوی
 جسم من لا یغرد ماغ من قوی
 من می آملیم سخن با پہلوی
 می پسند می گرد به گوشت بشنوی
 عزیز من شاگرد گرتومی شوی
 مردم گویند عقیقت دہلوی
 سال یک کم نوزده صد عیسوی
 از جناب غوث علی مولوی
 طفیلہ نقلیدم نموده ثانی
 یک عقیقت پاستانی مستوی

مذہب من حق پرستی حق روی
 می فروشم من مذاہنا جنس و مال
 ساکن گیتی که من ہستم از ان
 می خرم من عزم و عزت احترام
 تاجرے ام بے بصاعت ہوشیار
 زینت اسباب من بینی اگر
 رنگ ہائے گوناہاں گون مال ہن
 می کنم تملیک مال خود ستوہ
 بعد تقسیم وطن ایس مکتم
 مولدیم بنوں زینگشش آن طرف
 آن تخلص بخشش اخوند من
 چون بہ کابل بودہ ام نوزده سال
 در کتابے ناگہاں دیدم کہ بود

حق نگاہ دارد ز بلیا تم عقیقت
 از رہ صاحب نمک دم من غوی

بیت اول

یارب مرا تو چاکر ابل صفا باز

چشم مرا تو چشمه آب حیا باز

دست مرا تو قوت بود و سخا بخش

قلب مرا تو منبع مهر و وفا باز

یاد آید زمانه طفلی - تک دو خود سرانه طفلی
بسیر گشتم دلم خورونی هست بر آستانه طفلی
من غریبم در سجده سرائی فنا - اجنبی ام وطن ملک لقا
راه در رسم جهان نمی دانم - دستگیر بگیر دست مرا
تا بصیرم به ناروا و روا - هم ندارم ز آشنا و نوا
هم ندانم ز راه و چاه چاه - رستا راه مستقیم نما
نهر سینه عقیقه - برد التور

رسم خط عقیقه

بنام ایزد توانا و مهربان

سالتش یزدان مهربان و توانا که جهان و جهانیان را آفریده و همین گیتی را بر کله‌های
 گوناگون آفریده گان آراسته و دل‌های بندگان روی زمین را بر زیور دانش و پیش پرت
 تا آنها از دانش خدا و کارگرفته در تیز نیک بد در شناخت راست و نارا است بخشنده
 و در یگانگی و یک جبهتی با همی کوشان بوده اخویت حضرت انسان و پدریت آفریننده
 پروردگار را روی کار آرنده و آشتی و صلح را باعث گشته موجب امنیت جهان گردنده
 ایزد توانا بندگان خود را زیر یک شامهائی نیلگون در یک سر پرده گیتی جاسی
 داده به مساوات داد و دوش و انعام مایشین بدنی از بخشش بی پایان خود سرفراز
 داشته رحمت خود را میان ساخته است -

از هر بیشتر سازگار بندگان عالم به تقاضای وقت را بنمایان راه مستقیم را در هر
 تنگ و ملت فرستاده بندگان خود را از گرمی و دوری از رب العالمین نگاه داشته
 است تا بناید آنها از روشنی و در گشته سرگردان کفر تاریکی گردند - از خطرات ارتداد
 ارضیاب توسط ارباب مفسد و خردار ساخته تا به روی بیت پیوند بوده استراحت دائمی را
 حاصل نمایند - پس هر چه لازم است ظاهر و آشکار است -
 عفیفت

آغاز کتاب

سببِ ترجمہ

اصحابِ باسواد فی زمانہ در وسعتِ علومِ والسنہِ مہللی
 جہاں و در تبادلہٴ ادب و فرہنگِ باہمی کوشش ہے انتہا
 دارند، تا امکانِ مجادلہ و مناقشہ را کم کردہ شود و بہ محبت
 و صلحِ مہللی افزودہ ترقیِ علومِ متداولہ را جاری و امینت
 جہاں را برقرار داشتہ از ناچاقی ہا و جنگ و جدل
 اجتناب ورزیدہ شود۔

پس بلانے تکمیل مقاصدِ بالا باید، ما مردمانِ مہللی
 جہاں از حالات و سکنااتِ یک دگر داز مدینت و فرہنگ
 پاستانی باہمی واقف بگردیم و آن نہ محض از آزادی
 آمد و رفت و ویزہ ہائے پاسپورت سرانجام گردد، بلکہ
 بر خِ بزرگِ آن بہ تراجمِ کتبِ عقائدِ دینی و ترقیاتِ
 کسب و فنونِ دنیوی از زبانِ یک ملت بہ زبانہائے

مُنَاجَات

یا خداوندِ زمین و یا خدائے آسمان
 خالق و مالکِ حفظ و رازق و ناصرِ تویی
 فرشتہ تاعرش بریں و موزنِ فیصل عریں
 یاربِ اَلارباب جوینداز تو یاریِ خاصِ عام
 ذرا طاعتِ تُو ربّی در رضائے تو مُدام
 نُو گِردمِ ہر از تو ماہِ رار و روشن کند
 باغِ را بارانِ باذلِ می دید بار و بہار
 عاقل و عابدِ عادلِ عالم و عالیِ عمل
 گبر و ترسا و نصاریٰ ہند و مسلم و غیر
 از درِ دربارِ تو خوابِ عقیقتِ بے نوا

یا رحیم و یا کریم و یا محی یا مہربان
 بستہ رُبِقِ تُو ربّی ہر میکین و ہر مکانی
 ہم سگانِ کوچہ گرد و ہم ملوکِ شادمان
 از گدایانِ فروتن تا شہانِ کرامان
 باد جاری در فضا و آب در جوی زروان
 از تو خورشیدِ مستِ قائمِ کرہ ہا گزشتن و ان
 بختِ بازارگانِ یابد باز یابد باغبان
 فاطر و فاجر و فاسدِ فاسق و فاشِ بیان
 می بخوابند روزیِ خود از تو لے رُزیِ ان
 دار با این مر از دشمنان و بدکنان

نے بہ کس محتاج باشم روزیِ وافریدہ

ہم عنایت کن خدا یا خاتمہ گوہرِ نشان

فردوسی، مولانا رومی، عطار و جامی بر زبان ہندیان بارحنا
در روزے نوازیده می شده اند۔ زمینہ عقب شعر و شاعری
اند قاصدناغ و بدائع از فارسی بودہ و لے ترجم و طسر
نواختن از ہندی بودہ است۔

ترجم الف لیلہ و کتب فارسی در زبان ہائے ہند بہر
جاویدہ می شود۔

با وجود ترقیات علوم و فنون، جغرافیہ، طبقات و السنہ
ماہنوز از یک دگر نا آشنا مانده ایم سبب آنکہ نفوس گیتی
تیزتر بہ اقرانش بودہ و ما بہ فکر و اندیشہ قوت لایموت و ضروریہ
زندگی سرگردانیم و در رد و تردّد بے اندازہ آمدہ باچشان
و از خود مثل کوران شب و روز پریشانیم۔ فرصتہ نداریم کہ
قدرے بہ استیم و بہ بینیم۔

با این ہمہ ما باید از فرائض منصبی خود غافل نہ باشیم و در
بے خبری مثل دو دام زندگی نہ کنیم۔ بلکہ تا بتوانیم در آشتی
طل کو شاں بودہ بہ حبتِ بلل بہ مقاصد انسانی برسیم۔

یک مترجم قابل درنکتہ و زاویہ افکار دو ملت رشتہ
ارتباط و اختلاط بودہ و طبعاً ہم تہمتے را سرانجام می دہد۔ بنا
بریں خدمات بین المللی را بجا آورده بہ ترویج و تبلیغ تہذیب

مختلف ترجمه کرده بسر رسانده می شود نیز تراجم حالات دور
 ترجمه گوش شیرین تر آید که آواز دهل از دور خوشتر نماید
 از همه بالا ترجمه ما از وظائف و عقاید دیگران علم
 و فهم بگردیم احترام زیاد در آن مردم حاصل می داریم
 و چون عقاید دیگران را قریب عقاید خود می بینیم باطلاات و
 نافیهای با را از بین برداشته ، بیگناخت و یک جهت را خواش
 مندی گردیم و از تنگی خیال گذشته از خودی و بجزئی رهیم -
 و اصل مدعای فرض منصفی انسانی را که عبارت از آنست
 باشد در وجود خودی زیانیم - انسان باید انیس جنس خود باشد
 شکی نیست که حبّ الوطنی یک وصف بلند و رفیع است
 و له حبّ بین الملکی بلندترین و ارفع است -

ایران و هندوستان پاستان به تبادل علوم و فنون ،
 فقه ، دلائل ، عقاید دینی تبادل می نموده اند چنانچه علوم ریاضی نجوم و هندسه از هند
 به ایران برده شده و نوشته های ژند و پانژند را هندوستان
 مطالعه می نموده اند - تراجم پنج متن را بفارسی بنام کلیله و منه
 نموده در سایر ممالک فارسی زبان نشر کرده شد -
 پسان تراشعار فارسی از شعرا ایران به سایر ادب
 هند سرشاری نموده موجب تقلید شدند شیخ شعدی ، حافظ ،

تعارف اصل شاہکار شکر منی صاحب

گوہر راحت ترجمہ منظوم است کہ از شکر منی صاحب شاہکار گوہر بابا جان
دیو کردہ شدہ۔ شکر منی نغمہ استراحت القلوب و گنج بے پایان عرفان
است و آن سرود بہ سخن دلکش در جماعت سراپیدہ می شود و وہ
را طاری کند این شاہکار۔ بر کنار یک کولاب بے ترتیبی کہ فی الحال
بشکل یک حوض پختہ سنگ مرمری با تعمیر قشنگ موجود است در یک
بیشہ کثیف و درختزار خاموش بیرون رامدا سپورہ کہ فی الحال
بہ شہر بزرگ امرت سر معروف است۔ در ۱۶۰۳ء موزوں کردہ شد
این بیشہ خاموش سرسبز در سمت جنوب شہر جائے بودہ
کہ بدان جانب شہر عبور و مرور شہریان نہ بود۔

دریں گنج انزوایر درختا بیرے کہ تا حال موجودہ است
وظیفہ نغمہ توحید موزوں کردہ شد و آن مشتمل بر بیست و چہار
ہشت بندی باشد۔ ہر ہشت بندی یک شلوک (مثل رباعی
یک نیم خورد بہ تکمیل مقاصد) بر سردار دکہ شرح آن این ہشت
بندی آئندہ وضاحت دادہ شدہ۔ ہر ہندازہ مصرع بہ وزن
چوپائی (کہ نزدیک وزن مثنوی است) مرقوم گردیدہ۔

دراں روز ہا وزیر خاں بروکی منصب وزارت لاہور
بود کہ شغف و اخلاص زیاد برائے گوہر بابا ارجم دیو داشت۔

و تا در باب نیا همی نمید می گردد. مستخرج کتب ماضی را که
از چشمان حال در پرده ماضی زد و پوش گشته می رودند
به لباس زبان جدید حال ملبوس ساخته ماضی را بحال
می پیوندند و اسامی ماضی هر چند کهنه تر باشند به گوش
خوش تر آیند و از آنها استفاده پر و بیش می توان گرفته
شد. آذ تفریق تا مل و اندیشه دولت را از بین
برداشته موجب موافقت و موافقت می گردد.

نیز بدین عمل تزیین السیة المللی معمور لغات جدید ترین
گشته و لغات مشترکه بین المللی فروغ یافته بنیادیم و فراموش
یا همی برائے اولاد بانه استقبال می توان نهاده شد
از حد و امکان بیرون نیست که روزی مطالب مردمان
دور دراز را در بر جانے کما حقہ قمیمه شود بلکه می توان
اساس یک زبان مشترکه جهان نهاده شد.

ترجمه کاری یک راه دشوار است خصوصاً ترجمه منظوم
خیله دشوار گذار. اکثر تراجم منظوم را ترجمه آزاد گفته شده
و لے ترجمه و آزاد کلمات متضاد اند. خودم به پابندی معانی
و الفاظ در ترجمه کوشیده ام خوبی و بدی آن را به صاحبان باتجربه
و باسواد می گذارم.

عقیقت

(مشکلات ترجمہ)

عرض حال

در ترجمہ منظوم پچیدگی با دافر سداہ می کردند مترجم از وزن و ردیف
یکطرف و از محاذیہ زبان دیگر طرف بہ صد مجبوری با دو چاری کرد اکثر
ترجمہ یک مصرع اصل بہ مصرع زبان ترجمہ نمی نمود مترجم لاچار بہ ایزادی
لفظی یا بہ گذاشتن دیگرے مجبوری شود

بعض ترجمان ترجمہ خود ترجمہ آزادی نامند و زان می تواند آزادانہ
خیال خود داخل نمایند یا کلام خود نام کلام صحیفہ مستند فروغ دلوه
ما مردم رسانند بعضے بدیں جیلہ پوی فرام می آورند۔

دائرہ مفہوم الفاظ جداگانہ است۔ یک لفظ بدو ملکے دو لفظ بہ یکی داگرد
ترجمہ محاورات اکثر از قید الفاظ بیرونی جہد و تعلق بہ مقاصد دارد
دورئی فاصلہ اکثر در معنی الفاظ مشترکہ فرقی می آورد۔ لفظ غریب
بہ ایراں بہ معنی مسافر و بہ ہند نادار بچنان بے بہا بہ ایراں۔ رایگان
و بہ ہند بہ معنی بے نظیر و بیش بہا می آید

در فهمیدن ترجمہ چیزے از زمینہ عقبہ د علم اصل شاہکار ہم لازم است
بہ معاونت ایزدی مافوق گمشدہ ایک ترجمہ خود انزوہ صاحبان با سواد و با تمیز
می گذارم۔ من هیچ دعوی نہ دارم کہ ترجمہ بہ کمال رسیدہ ہر کویزیکہ بہ بہتری ترجمہ اصل
مردوبہ احسانندی تمام خواب دریا و دیگر چاہک آداب را ایزاد کردہ خواہد شد۔ من لائق

آوردہ اند کہ او ہر سحر پیش از تناول چاشت این مثنوی را گوش
 می کرد نیز حضرت میان میر کہ سنگ بنیاد مجید امرت سرازوست
 مبارک آل عارف با خدا بنہادہ شدہ ہم این را گوش می کرد۔
 این نغمہ بہ موزونیت و روانی و تلیق الفاظ چنان و جہد
 آور تصور رہا است کہ چوں بہ سخن و نغمہ سرانی ردیف خوانی بوقت
 علی الصباح بعد از نیم شب در جمع سراپیدہ می شود آنہا را کہ از زبان
 آشنا باشد محو حال نمودہ و گم و صم ساختہ لطف اصلی بکسوی
 وحدانیت را می بخشد۔ و آن تعلق بہ شنیدن دارد در تحت
 الفاظ کنی آید۔

سائر کلام گورو بابا ارجن دیو برنگ و حدانیت رزیدہ ہمہ تن
 پیر عرفان و روحانیت است۔ خودم آن را مصرع بہ مصرع بہ پانندی
 الفاظ و مقاصد ترجمہ منظوم کردہ ام۔ ترجمہ تا چہ حد قریب اصل
 شدہ فیصل آن را بہ صاحبان با تیز و با تمکین با اسوادی گزارم
 کہ واقف محاورہ ہر دو زبان فوق باشند و در اصل شاہک
 رسائی دارند۔

اگر فارسی دانان کزہ زمین از مثنوی ہذا خطی بردارند عیون
 وافر شمرده شود و خوشنودی بخند۔ باید در آن حال بلائے بندہ
 کہ محض ترجمانم یک دعائے نیرو بہ و اجد اصل شاہکار اخلاص الہیاً
 نمایند۔ والسلام!

کہ قریب بر نیم آن از تصنیف او است تالیف نوز بہ برکت دعائے
فوق کلام مستدام گورو ارجن دیو دارائے روانی فوق العاد
و شیرینی و کشش بے اندازی باشد۔

از ان جملہ شکوہ منی صاحب کلام جادو و اثر مشتمل بر
بیت و چارہشت بند کہ ہر بند آن پنج بیت است ہوزن مشنوی
و تالیف تہجد یک نغمہ روح کشا و تصور زبانیست۔

بابا ارجن دیو در عین کودکی مائل بہ سخن سنجی و عروض
تحوالی بود در نوخیزی بابے گورو بابا رامداس ارجن دیو
را کہ پسر خرد او بود بہ لاہور برائے خدمت الناس و با
تردگان و بابتے ہیضہ فرستاد و امتحاناً فرمود کہ تا خواستہ شود
پس نہ گردد۔

بعد از چند ایام چوں کشش در بارِ نانگی از برداشت
گذشت ارجن دیو نوخیز نامہ ہائے منظوم مختصر کی بعد
دیگرے بہ خدمت قبیلہ فرستاد۔ نامہ بنیاً آشنا بود و خط نخستین را
را برائے برادرِ بابا ارجن داد کہ بہ خلیفہ نہ رسید۔
ترجمہ منظوم آن دو قطعہ اس چنین است۔۔

سوانح مختصر گورو بابا ارجن دیو

گورو بابا ارجن دیو خلیفہ گورو بابا تانک فرزند ارجن دیو
گورو بابا رامداس و نیرہ گورو بابا امرداس بود کہ در تقریب
گویند وال کہ برکنارہ رود بیاہ آباد است۔ در سال ۱۵۶۳
میلادی متولد شد۔

بابا ارجن دیو در کودکی نچیلہ دراک و پوشتاک بود۔ بار
در خورد سالی بہ زانو خزیدہ او بہ مسجد مانکی بالا شدہ
در آتش بابا کلان خود نشست و یکسوئی بابا را برہم
ساخت۔ ناگہاں چشم داز کردہ فرمودند "نیرہ دراک سفینہ
کلام پاک" چنانچہ بدان دعا گورو ارجن دیو وقت خلافت خود
شاعر دینی بزرگ شہرت یافت و گورو گرنتمہ صاحب کتاب
مقدس سکہ ہاکہ بر ۱۶۳۰ صفحات کلان مشتمل است
کلام گورو ان پیشین را ہم آورده و کلام خودش در ان اضافہ کرده

بابا ارجن دیو بعد از چندین نامہ سوم را با نمرد
 سه به شرحی نامہ مذکور فرستاد۔ برید را ہدایت
 شد کہ نامہ مذکور را بہ دست خود صاحب پدہد
 ترجمہ منظوم ایں چنین است

قطعہ

گر نمی دیدم جہاں تاریک بود
 کے شود دیدارِ تہاں ایسا رہن
 شب نمی گزرد نہ خوابم می برد
 تانہ بینم آن بلند دربارِ من

من بتو قریبان دجاں بر تو نشان
 در بہاں دربارِ تو اے یارِ من
 چون ایں رقعہ رسید و نمردہ سه بہ پیشانی آن دیدہ
 شد۔ نامہ ہائے پیشین ہم بر آوردہ شد و آدے فرستادہ
 ارجن دیو را بحضور خود خواستند و بہ حضور جمع امر شد کہ
 بند چہارم فی البدیہ گفتہ شود تا ریم بہ تکمیل رسد بابا
 ارجن فی الظود فرمود

دل طلب دارد ز دیدارِ گورو
می طید چوں چتر کے اودم بدم
تشنگی افزوں نگیرد دل قرار
نامہ دیدارت شود اسے قبلہ ام

من بتو قربان دجاں بر تو نثار
بر چناں قبلہ خود قرباں شوم

نامہ دوم :-

دیر گشتہ چوں شدہ دیدارِ تبا
اے شیریں گفت و شیریں رضای من
مرجا اک جائیکہ تو بودہ ای
یارِ جاں یارِ رواں مختارِ من

من بتو قربان دجاں بر تو نثار
من فدائے قبلہ غم خوارِ من

نامہ ہائے بالا بہ دستِ پر تھی چند برادرِ کلانِ ارجن دیو
اوقت لوند دپوں اکثر میانِ برادرانِ محبت و جد
ہر دو وجود دارند نامہ ہایہ قبلہ رسیدہ جو اب
نہ آمد۔

گورو بابا ارجن دیو خدمت الناس را شیوہ خود ساخته بود
 بارے جماعتی از مردم کابل بہ زیارت گورو آمدند و چون کافلہ
 بہ لوانچی امرتسر رسید۔ بیرون شہر بہ مقام ناہلی صاحب
 توقف کردہ شد۔ گورو ارجن دیو بر سر خود تشریح حلوہ خوردنی
 برائے شاں برود و از شام تا نیم شب بہ برہنجگی تمام در
 خدمت شاں حاضر بود و پیش از علی الصبح برآمد۔ چون
 چاشت افراد جماعت بہ خدمت گورو حاضر شدند، حیران
 ماندند کہ بر مسند پیری آنکس جلوسہ گر بود کہ شب در خدمت
 شاں پنج دقیقہ فرود گذاشتہ بود

گورو بابا برائے تبلیغ کیش بیش از خلقائے پیشین دورہ
 ہائے پنجاب و بیرون نمودہ مردم عوام را از توہمات و ذاتیات
 رہانہ و از قہر غفلت از حد اندکشیدہ بہ مریدی کیش ناہکی
 در آورد۔

چون شاہ اکبر در دربار بابا امر داس بہ گوئند دال
 رفته بود بہ لنگر عوام تناول فرمودہ آراصنی وافر را برائے لنگر
 پیش کش نمودہ بود گورو را مداس بہ فوخری بہ مکالمہ و مخابرت
 دل شہنشاہ را مخلوط داشته بود۔ ہماں بود کہ چون صاحبان

بخت شد بیدار دیدارت شده
 یا فتم گویا خدا در جان من
 یا خداوند خادِم داری مُدا
 چاکرم از تو بدی چشمان من
 من بتو قربان و جان بر تو نثار
 چاکرم از آن چشم مستان من

بدان صفات حمیده ، اخلاق ستوده و فکر سنجیده بود
 که گورد بابا ارجن دیو بر مسند پیری نشانده شد و بابا لاملدا
 خلیفه چهارم به گویند وال مراجعت نموده بخت و اصل گفت
 گورد بابا زان بعد همه تن در کار تبلیغ و رفاه عام مشغول
 گشت - فصاحت و بلاغت گورد بابا ارجن دیو و روانی
 کلام او مردم دور دراز را گرد او فراهم آورد و فراہمی
 میدان خلوص باعث تاسیس شهر ہائے فومش امرتسر
 ترن تارن کرتار پور و معہد ہائے بلند و قشنگ را گشت

84.07

و از اطراف و جوانب گولان و گول پرستان به او رجوع آورده اعتقاد
 تمام به او انظار می کردند. و از سه چهارم پشت این دوکان رنگرم می داشتند
 پس در گرم تو قیرو تا یک شانزده خسر و گور و بابا را بخانه چند و نام
 کار و از صبح کرده شد و ستم آنچه بے انداز و بے پایان به او روا داشته
 شد. در دیگر آب جوش نشانند بر تابه آهن که بر آتش می شد
 گذاشتند در یک گرم را بر بدن بر مبنه او انداختند و چون
 بدن پر آبله او از برداشت بماند در رو راوی انداختند
 که از آنجا پس نه بر آمد — منشی سوسن محل مورخ و عمده التواریخ
 رقمطراز است بعد از ظهور چند مقدمات تا ملائم ذات عالی
 را در بحر راوی انداختند. قلم از تحریر آن خون نشان. دل
 بریان و دیده گریان و جان حیران می باشد و آن به سی ایم می تامله میلادی
 به وقوع پیوست و این بود انجام کسیکه تمام حیات خود را محض به خیر
 عوام خدمت الناس و خدا پرستی بسر برده بود و به بیخ سیاست دولت
 مداخلت نه نموده بود و آن از کئی فراخدلی و بخشش بدین حال انجام یافت
 امر شامی هم در آن خصوص در توری که جهانگیری موجود است. امر مردم تا
 او را حاضر ساختند مساکین و منازل و فرزندان او را به مرتضی خان عنایت نمودند
 و اسباب اموال او را به قید ضبط آوردند فرمود که او را به سیاست و ریاست رسانند

غیبت فراہمی کتاب گرنتمہ صاحب را بہ گوش اور ساندہ ساشکی
 شدہ بودند۔ شہنشاہ یک ورق گرنتمہ صاحب را شنیدہ
 مخطوط گشت

مردمان صاحب غرض مقصبان کوتاہ اندیش و کوتاہ
 نظر بہ نزد شاہ جہانگیر پیش از تخت نشینی او تا حد زیاد آب را
 خیرہ کردہ بودند و آن شاہ نیرو مند نا آشنائے حقیقت مندر
 نانکی، در مغالطہ ماندہ شدہ بود۔ چنانچہ بہ شکاکتیکہ گورو بابا
 ارجن دیو خسرو پسر شاہ را وقت فرارش شبانہ جائے دادہ دعا
 فرمودہ و تشقزدست شاہ جہانگیر برانگیختہ گشت (و تشقذ در کیش نانکی رواج ندامت
 بیدیں را پور غلط گورو بابا ارجن دیو بہ جس بے جائے چند
 کار دار کہ عناد شخصی ہم داشت جاں بہ حق سپرد
 چنانچہ بعد از ایں مرگ بے گناہی کہ در سن ۲۰ میلادی
 یہ وقوع پیوست شاہ جہانگیر در توڑک خود بہ قلم خود نوشتہ
 ”رگو سید وال کہ بر کنار رود بیلاست شخصے ارجن نام کہ در بس
 پیری دشمنی بود بسیار از سادہ لوجان اہل ہنود را بلکہ نادانان
 و سفیان اسلام را مقید اطوار و ادھناغ خود ساختہ کوس پیری
 و ولایت را بلند آوازہ گردانیدہ بود و اورا گورومی گفتند

چند نام بہ گورو کے خلاف منتر رستی جو سنی کا گورو خیرہ کی نامت و از طرف
 خود و زبرد تو بیخ گورو خیلے تم ہم اضافہ کرو و این ازان ظاہر است کہ
 چوں سالہا بعد گورو بابا پر کرشن سپر گورو بابا ارجن دیو و شاہ جہانگیر ہم
 شناسائی پیدا کردند و گورو بابا ہم کاب بادشاہ بارہا بہ سیر و تفریح کا شہر
 رفت بادشاہ رانہ بے گناہی پیش آگاہی حاصل شد شاہ جہانگیر چند روز
 در قاصد بہ مریدان گورو سپرد۔ چہ خوب می بود کہ مریدان گورو در انتقام
 گیری از گزشت کاری گرفتند۔ شہادت گورو بابا بے نظیر ترین می باشد

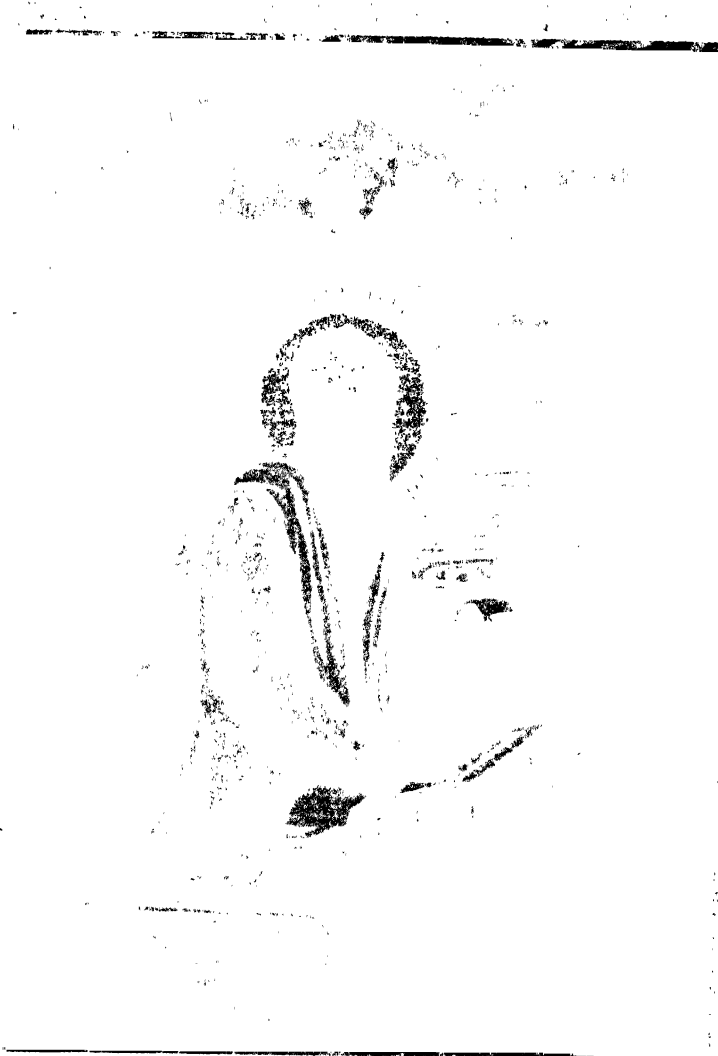
حقیقت

گورو بابا در سیمہ آن تہدی و تعذیب یک کلمہ تا ملا تم را ہم بہ
 زبان نہ آدرد و چوں پیر میاں میر کہ شفیع بے اندازہ ہمراہ گورو بابا داد
 حاضر شد بتویر نمود کہ او زرد بادشاہ رفتہ حقیقت را واضح خواہد ساخت و گوش
 آزادی را خواہد نمود۔ گورو بابا اشکوہ و شکایت در ایہ زبان نہ آدرہ بہ کل تمام
 گفت : ازان قدر صبر فرمئے جی بہتر است و فرمود : تیرا جہانا میٹھا لاجے
 نام پدرا تھ تا تک ملے ۱۱

ترجمہ
 چہ شہر میں تو خداوند ارضا۔ دولت نامت کنی بر من خطا
 حقیقتاً گورو بابا ارجن دیو طائفہ سکھ ہا را انتظم سموہ مکتوبہ کی کتاب۔ طرز
 پیش خصوصی و نشان جداگانہ کے شان بخشدہ ایشان لایک تالیف تہ قوم مصلحت

منقبتِ گورو بابا آرجن دیو

یا گورو ارجن فداے واحد پروردگار
پاک طہیت پاک باز و پار سا پر میزگار
سرور روشن ضمیراں سرور اہل صفا
ہمنشین با خدایاں ہموارے اصفیا
ہجوار عارفان و زاہداں را ہمزباں
ہمقرین ارجمندان را شداں را ہمقراں
پاک روئے و پاک نژاد پاکدامن پاک اے
بے نوائے ریشیم و باشعور بے خطا
راست گوئے حق پرست و مخلص اخلاص مند
در دل تو اعتنائے ہر مریض در و مند
در دل تو احترامِ مرسلین مامنی
بے خدائے پاک از کس ہم نہ کردی اقتضا
ناشیر حق ناسک واحد فداے کردگار
بہ نفس ذاکر و شاگرد پروردگار

حضرت گورد بابا ابرجن دیو۔ در بیشتر رام ستر به گوشه منزلت معروف به موزوں کردن شکسته می‌حسا

تحمید مکہ منی صاحب

دل مرشد که چو مائل بسوی یار شده
 چون به تمجید و ثنا کلب گوهر بار شده
 خامه خار که چون کاشف اسرار شده
 چون زباں شاغل اذکار کردگار شده
 عالم از فضل خدا جائے پُر اقرار شده

شد بنا نغمہ عرفان حق بساز و سرود
 انکشافات شده ذات خدا را بنمود
 وجد آورد به مردان و خدا را به درود
 گشت پیوند خداوند زان هر قلب کدود
 بر همه عارفان حق ہم حقیقت بکشود

شد منور به مناجات چو دلہائے فہیم
 سر نہادہ بہ سماجت ہمہ مردان رحیم
 بس بہ بخشید خداوند ہمہ ناز و نعیم
 نوش پوشش و نفقہ و آب و باد شمیم
 شد ہمہ لطف و فراغت عطا از ذات کریم

یا ولی یا برگزیدہ خدایا مظهر
محو حیرت محو وحدت محو حسن باخبر

یا رفیقِ نا حلالِ بے نوائے بے وقار
ہم عنانِ حق پرستانِ مو احد حق گزار

ہم جلیسِ از کیا وہم صدائے اولیاء
ہم نفسِ از صابرانِ وہم قدم از باجیا

یا ولی اللہ طہیرے یا منیعِ ویا منیب
ہم سرِ صاحبِ دلاں وہم دلِ طیب و نقیب

سخنِ پروازِ علیم و سخنِ سنجِ لا جواب
بے ریا بے ریب و ریو و با خدائے با کتاب

ما دئی اہلِ خدا و ملتجائے اشتیاء
مخلصانِ و دوستانِ صوفیانِ با خدا

یا نوازندہ ناداں برچمندہ گدا
یک نگاہِ جاں فزا کن در عقیقہ بے نوا

گزینہٴ راحت

بیچ

سکھ منی صاحب

کلامِ مستکم گوڑد بابا ارجن دیو کہ باعثِ استراحتِ القلوب

پریشان می شود

حیثیتِ این نغمہِ عرفان فقط آبِ حیات
 وقتِ ہجرت کہ بخوانند حمدِ ذاتِ وصفات
 نورِ پاشد بہ جہاں ہم بر باندِ ظلمات
 دل بہ یک نقطہ بیاید ز ہمہ سمت و سمات
 پس بہ جادو مستقیم شود آتِ حیات
 شاد باشائے دل پر نورائے پیوندِ خدا
 از طفلیت بہ شناسیم ذاتِ فضل و عطا
 نغمہِ حق بنمودہ زرہِ حق و رضا
 پس بہ بخشید خداوند ہمہ بخت و بہار
 یک خدا را می پرستیم توئے ارض و سما
 چہ روانی را بیاورد در آن کلبِ شریف
 چہ بہ پرواز برفتہ در آن آلِ ذاتِ مینف
 ہم چہ چلّت بہ آوردہ درونِ لشنِ لطیف
 ہم چہ جذبے را نمودہ بہ لحنِ طرزِ طریف
 صبر و تسکین بیامد بہ جان و قلبِ عقیف

گوہرِ راحت

شلوک - آد گورے نمہ - جگاد گورے نمہ
ست گورے نمہ - سری گور دیوے نمہ

ترجمہ منظوم - از ازل قائم خدا را بندگی
کردگارِ ابتدا را بندگی
پیر مرشد را گنم ہم من سلام
پیر پیرانِ خدا را بندگی

آگہی علی لفظ گور یا گور و بمعنی اخوند پیر و مرشد و خداوند تو است عمل است
مثل لفظ خداوند کہ برائے مالک مجازی و حقیقی می آید۔
(۱) نیست تغییر بنیاد است اے صمد (۳) بندگی کن لیک در بندگی مباش
دراز بودی و باشی تا ابد در خیال خنظل و قندی مباش
(۲) بندگی کن بندگی اے خوش خصال (۴) بندگی شد مایہ فسر خندگی
خاص از پیر خدائے ذوالجلال تا توانی باش اندر بندگی
تا توانی کوشش اندر بندگی تو ادلی تو آخری تو باطنی تو ظاہری
بندگی آمد لباس زندگی تو قاصدی تو مقصدی تو ناظری تو منظر

مسرحیم و ناظم
گیانی بہال سیکھ عقیقت
ایم۔ اے

کنج نہ بچدہ آجابت ہم دریاں بخور و عرفان عقل ثابت ہم دریاں
 یاد یزدان زہد و ورد مرسوم گم نشود از یاد یزدان سفرک ہم
 نام یزدان آن چنان جائے زوار آنکہ از سر سست شود منظور بار
 یاد رب بر خیز باشد مشتمل هر شرف از یاد یزدان ما حاصل
 یاد حق آخر بہ او باشد نصیب

آنکہ او فتد بر در و دار الحیب

یاد یزدانی و طیف رینع زان رذیلے می شود شخص و قیغ
 دور باشد حرص و آزار یاد رب می شود پرده فرا از یاد رب
 دور دار دیا در رب ترس ممت نراں شود تکمیل آسب رحیات
 از کدورت پاک باشد دل آزاں آب حیواں نام حق از دل داں

نام یزدان بر زبان عارفان

چاکرم از چاکران آن کسان

شرح علیہ خطے کہم موجب حصول رخائے دنیوی و دینی خصوصاً متعاشانہ فی محل کشتن
 تا کجا گردی اسے زانہ بے متعاشہ : در دن خود کنی گرتو متعاشہ
 زراہ حق روانست ہم در دنت : نہ بخشد پائے توبے جائے حاشہ
 مسست باش از بادہ طاعت ملک : تا شوی روز قیامت شاد کام
 غلام از کیا و اصغیا : آنکہ دارند یاد ہر دم از کیا

ورد نام حق گنم من بدم بدم رنج در بخوری گنم از تن قسَم
 می گنم من یاد آن پروردگار ورد نامش بنزدان بی شمار
 در کتاب و فوید هر لفظ سلیم آمدست از حرف نام آن علم
 ذره و صغش نشیند در دلاں آن دلاں را وصف کی کرده توان
 من فدای بنده حق با صفات در وصال کس که من یا بم نجات

گوهر راحت فقط اسم خدا

آب حیوانست نزد اصفیا

می رساند از سقر نام خدا می گریزند از تن رنج و بلا
 می رساند یا دحق خوف ممت می دهد از دشمن جانی نجات
 یاد یزداں واقع هر اضطراب یاد حق بیدار دارد از خواب
 یاد یزداں می دواند ترس بیم هیچ ناید رنج از در قدیم

یاد یزداں باز نزد اصفیا

گنج اکبر هست در شان خدا

علیه کتاب حق که آن اکبر هست (۳) در شکم نایند با فرمان حق
 اسم اعظم را فقط تفسیر هست از تناسخ می رهند مردان حق
 یا نیم دعا آید به قبر آن کریم (۴) نه بر نزد حق پرستان داوود
 احدنا الله صراط المستقیم دانما بیدار باشد با خدا
 در بند شکم مادر ما دوزخ شمارند که چنین در آن بنده محض می باشد

کار ساز دہر دمی یادِ خدا
حق پرستاں لائے گے رنج و غنا
لاست باشد حق پرستاں لاسخن
حق پرستی موجب خیر و امن
مسند قائم دہد یادِ خدا
دل شگفتہ ہم دہد و درد و ثنا
یادِ حق سازد روں آرد بکار
ہم بہ یادِ شس استراحت بے شمار

لطفِ حق باشد کند یادش کساں

می روم من در پناہِ آن چناں

یادِ حق آرد ظہورِ عابدان
وید ہم آمد زورِ بے کراں
یادِ حق سازد سخی و اطہر کے
شہرتے یاد ز یادش احقرے

ہم زمین قائم بہ زورِ یادِ حق
چوں سبب ہر شے با بنیادِ حق
خلق شد گیتی برائے یادِ او
خود خدا موجود جائے یادِ او

لطف و رحمت از خدا باشد اگر

حق پرستی می کند حق جو سگر

عالمی بود پیش خدا محبوب تر
فرق طاعت گرہنی پیشِ خدا
کان بہر کارے کند بر دئے نظر
حق دہاندر دست نور بہدا

مگر دل متوتری شود از بسندگی
بے عبادت نیست لطفِ زندگی

یاد دارنده معنی وارجمند یاد دارنده بگرد فریمند
 یاد دارنده بہ درگاہش قبول یاد دارنده بزرگ بافضول
 یاد دارنده نہ محتاج وگدا یاد دارنده مشہ خلقِ خدا
 یاد دارنده نشیطے پے گماں آں کے دار حیاتِ جاوداں

لُطْفِ حَقِّ بَاشَد شُودِ آسَاستہ

خَاکِ پَائِے اُوکے تَانِکِ خَوَاسْتہ

یادِ حَقِّ دَاآرِد کُنْد کَسِبِ فَلاحِ من بدو قربان کہ باشد در صلح
 نُوْر بَرُوْد از فریمندی شود صرف اوقالتش بخرسندی شود

حَقِّ پَرِستَاںِ مَظْفَرِ بَاضْمِیرِ حَقِّ پَرِستَاںِ لَاطِیرِ طَہِیْرِ

حَقِّ پَرِستَاںِ اَنْدِ خَرْسَنْدِ رَحْمَا حَقِّ پَرِستَاںِ اَنْدِ نَزْدِ یَکِ خُدا

حَقِّ پَرِستَاںِ دَاآمَّا بَیْدَا رَا اَنْد

یَا دِ حَقِّ دَاآمِّ دَیْدِ طَالِحِ بَلَنْد

علم کہ یادش کرد او منظور شد (۳) مردِ حَقِّ رَا عَظَمْتِ یَا دِ خُدا

ہر کہ یادش کرد او دستور شد (۴) دَفْعَتِ مِی اَنْگَنْد اَنْدِ رِ بَلَا

یادِ دُودِ مِی کُشَا یَدِ چَشمِ اَنْزَا عِیَا رِ پُوْشِید (۴) دَرِ بَلَا حَاجَتِ کُنِی طَاعَاتِ حَقِّ

کلیدِ قَلْبِ دَل بَاشَد تَنْگِ بَرِ خُوشِ دُزْدِ یَکِ اَنْزِ بَلَائِ قَرَبِ گُردِی سَتَحْتِ

جائیکہ کس ہم نیاید کارِ تو نامِ حق باشد دلائک یارِ تو
 قاصدِ مرگت دَمذدِ راہِ تو نامِ حق باشد فقط ہمسراہِ تو
 مسکے آید بتو گر باگزند نامِ حق دارد ترا ہم زو بلند
 بے اثر چارہ کنی گر صد ہزار ہر خطا بخشد فقط پروردگار

نزدِ مرشد کن دلا یا دِ خدا

راحتے یابی اے نانک بے بہا

گر بہ رخ آفتد گے شاہِ جہاں یادِ حق بخشد بہ بخش ہم اماں
 گرد آید کس یہ صد ما بندِ پا رستگاری می دہد نامِ خدا
 تشنگی از عیش و دولتِ رود سیر سازد و ردِ یزداں گر شود
 بر ریش تنہا چو باشد کس رواں ہمہ می نامش کند راحت دہاں

دل چنیں نامِ خدا دائم بخواں

رفعتے آید ز مرشد بے گساں

علاش دائم در رضائے کردگار ۱۲ گر زمزل گاہ او در نار کرد
 کوشش در خوشنودی پروردگار نار را از لطف خود گلزار کرد
 نعمت آرد غفلت و شکر انتباہ ۱۳ ہر کہ استغفار گوید بے شمار
 ضیہ نعمت کن بدام شکر شاہ رزقِ ادا فزون کند پروردگار

ہمشت بندِ دو گم

شلوک - دین درد دکھ بھنا گنت گنت نانتھ انانتھ
سرن مہتھاری آیواو نانک کے پر بھ ساتھ

ترجمہ منظوم - دور دارد درد ودائے دردمند

مالکِ ہر دل خداوندِ بلند

در پناہ تو شدم یا کب سیریا

یا رخارم باش در راہ گزند

آگہی - در ہشت بندِ ذیل کہ ہدیس قلعہ نوشتہ شدہ گورد بابا نانک شرح مشکل
کشافی کہلئے مطلق دیر تزی و نوازش و رحمت ربانی را بیان دارند۔ دُوری
و غفلت از موجب نزولِ رنج و بلا و طاعت و رفتار بر رضائش موجب
راحت ابدی بخش نجات گویند۔

طرہ ہم شوزانکہ گمراہ آمدم ۛ ہرچہ آید بر سر تو از قضا

دولتم دہ گرچہ بے گاہ آمدم ۛ پامنہ بیرون زمیندانِ رضا

ۛ اگرچہ در جہاں صد یار داری ۛ نیست جز خالقِ ہر دو سراے

چہ شد آخربیک کس کار داری ۛ ذاتِ پاک تست بے چون و چرا

ۛ مروتی پروردگارِ انس و جاں ۛ نیست مانند تو چیزے در جہاں

نام یزداں دستکارِ اصفیا دل نشین برقرار از کربا
 نامِ حق باشد پناہِ خادماں نامِ یزداں بر سنگِ ابرو دماں
 ناہدے باشد بدورِ دوشِ روزِ شُب حاصلِ ناہد دوائے نامِ رب
 عابدانِ را نامِ حق گنجینہٴ سَے بخششِ یزداں ز حقِ انزیرِ سَے

ناہداں از جان و تن مسرورِ حق

ز اں تمیزِ خوب و بد منظورِ حق

نامِ حق بر زابداں راہِ نجات سیر ساز و نام از عیشِ حیات
 نامِ یزداں رونقِ رشے خَیم نامِ حق گاہے نہ آرد رنجِ خَیم
 نامِ یزداں عزتِ خدمتِ گنڈا نامِ یزداں می دہد اورا وقار
 راحۃ ہم طاعتِ را منزلے وردِ نامِ حق نذرِ دشکلے

فامِ نامِ حق توئے خدمتِ گزار

می پرستد ہر دے او کردگار

۱۔ از کے ہرگز نہ خواہی یاوری :

الہام در حضرتِ حق آوری :

۲۔ خانہ خالی گن دلاتا منزلی جاناں شود

کیں ہوسناکانِ دل دجاں جائے دیگر کردہ اند

عقدہ کہ حل نہ شد از غلے نام یزدان حل کند آن در حقے

گیر آید کس بہ مشکل چون بے نام حق فوری رہا ندان کے

مرگ و پیدائش شود گر بار بار حق پرستی می دهد دارا لقرار

می شود شسته نہ کہ چرک غرور نام یزدان پاک شود یک فقر

دل چنیں نام خلا را یاد دار

صحت درویش باشد برقرار

راہیکہ دارد منازل بے شمار توشہ آں راہ نام کردگار

منزلش تیرہ ترین پر مغربار مشعل نوریش نام سازگار

راہیکہ داری در آن نے آشنا نام حق باشد براہت راہنما

جانیکہ پر خوف تاب آفتاب بر سرت سایہ شود رت سخاب

تشنگی سازد ترا گرد لخر اش

نام یزدان آب حیوانت اش

طلوبک نوشین از سر خود دور دار عہ چون پریشانی بصد رخ و محن

تاری بر منزل دار القرار نام حق باشد بہ تو سایہ نمن

بہم دروں بیشہ و میدان دروغ از تناسخ گرنجواہی تو نجبات

نام حق باشد بہ دست تو چراغ خلمی خواہی جو از خوف مہمات

اول و آخرنگا ہلاست او : جاہلے تاہم نہ شد مائل ہدو
 نہ تخریبہ کل درون خدیش جاہلے ہرگز نہ گردد خادش
 مالکے کہ حاضر و ناظر مدام دور داند اوراہم بندہ خام

آنکہ خادم را بسادد با مراد می فراموشد و راسرف الفوا

دانما انسان غلط کاری کند

دانما مالک بہ او یاری کند

گوہرے را و آگذارد بر سفال راستی بر کذب داند آن مثال
 قالمش داند کہ باشد رفتنی دور داند آنچه روزست بودنی

کوششے دارد در آن کہ می رہد یار غار حوش را بچپتے دہ
 ہم صفاد صندلے شوید ترے دوست دارد خاک را مثل اثر

ہست این دہشت زدہ در چاہتا

زاں کشد گر ہر باں پروردگار

(۱) افسوس در اندیشہ مدنگرد خیال - سرمایہ عمر شد بخت با مال

(۲) اے خانہ شراب از خدا بے خبری در موج سراب از خدا بے خبری

(۳) دل چو آلودست از حرص دہو

کے شود مکتوبت اسراہ خدا

نام یزداں دولیب خدمت گزار خود غلام بخش دستار بے شمار
 پند و حق را پناہ و محکمے ، از دم حق نیست اورا حاکمے

مرد حق از ہر جہت قربان حق از دل و جاں شاغلِ نعمانِ حق
 روز و شب در و در حق مردِ غلام نیست پہناں مردِ حق ظاہر بجا
 ہر کسے را مخلصی در و در ذات

ای بسا فانک میا بند ہم سخات

نیست غیر نام حق کلین بہشت کام گاؤ نام یزداں در سرشت
 ذکر یزداں افضل از کل قصہ با نام مالک دور دارد در و دوا

وصفِ یزداں دلنشین اہداں از طفیلِ حق گناہ شاں دواں
 ہمنشین صالحاں طالع یلند زان کساں مصروفِ حق دائم شہداں

نیست چیزے نام و ش ہم در جہاں

نزد مرشد بخش گردد بر یگاناں

آگہی ملکیپ . نام درخت مفروضہ بہشت کلاز آن ہر فرہم وقت حاصل گردد۔
 آگہی ملے کام گاؤ۔ گاؤ مفروضہ بہشت کہ آن نہ محض شیر دہد بلکہ ہر نعمت
 از وہ حاصل گردد۔ الفاظ بالاستعمل عمل نیست باستانی ہند مثل پند ہما
 ایران محض یہ مقصد کار دہند

آکھ در پہلوئے تست یاد تو هست با خصیمت ہم ترا مجتے ست
 اے درونِ خاہِ ریگی غام باز ہم مستی بعشرت تو مدام
 دائمی دائمی حیاتِ بے ثبات یاد آید نے ترا گاہے مہمات
 ہم عداوتِ شہوت و قہر و ولا ہم دروغ و کذب و فسق و ہم غم

بار بار با ایں ہمہ آمد قدم

دار با ایں خُدا یا کن کرم

عرض خود را مالکم بر تو کسّم جان و تن از مالِ تست یا مالکم
 ما غریباں را قویٰ ما در پدَر از تو ما را هست راحت و بہتر
 کس نداندا ز حد و دِ تو خُدا از بلندای ہم بلند تر ما لکا
 در رضا و امر تو ناز و نغم ہر چہ خواہی می شود اے با کرم

خود خبر داری ز حالِ انداز ہم

چاکرم رہتا بتوقیر باں شوم

(۱) در کند کفرانِ نعت در جہاں در عذابِ سخت آفتد بے گناں
 (۲) ترکِ حصیاں کن کہ نہ ہر قاتل است حیث زین معنی دلی تو غافل است
 (۳) بر تو منم چوں بے انعام کرد بس ترا باید کہ از شکرش مگرد
 (۴) شکر بس دارد مقامِ ارجمند حدِ جہاں از ہمہ باشد بلند

ہست آدم زاد، کردارش زدام می دہد بر مرد ماں شہرت عدام
 از بیرون ناپدید و نش گندگی صد پویشد ظاہرست پوشندگی
 عشق، عرفان، ذکر و ظاہر کند سگ طبع در جاں ہی خپ غنچند
 آتش در دل بہ تن خاکسترے سنگ در گردن ستاد در بحرے

ہر کے دارد بدل یا و خدا

می نہ جُنبد ہست دائم جا بجاء

از شنیدن کور کے یا بدر ہے گیر دستش تار سد بر منزے
 چیتاں در گوش کربودست با شب بگویدی بشنود با ممداد
 چون ترانہ بر زبان گنگ ہست صد بکوشد گفتہ بے رنگ ہست
 پابریدہ کے تو اں رفتہ بکے نے تو اں رفتہ بپائش یک کرو

عرض مسکین در حضور عظمتت

موجب دارستگی ہم رحمتت

(۱) طبع راستہ حزن است و ہر سہ ہی اناں ظامحاں رانہ گاہے بھی
 (۲) فقیان در ہند بجائے کالا بر بدن خاکستر مالیدہ ترک عیش را ظاہری
 کہند اگر ہم از دل باشد دست در نہ برکس بمقرضہ دویم یک طائفہ کہ ضم را با خود
 پر دن آویزاں دارند

تمکری ازده که بخشیده ترا یکت دادت می کنی صدنازدا
 گردہنے یک بستیم ده پس چه توان کردی بگو مُردہ نفس
 با خدائے که ندارد چاره ۱ برہماں ساجد شود بیچارہ کے
 آیدش شیریں بدل رب کرم شادماں گردد، فنا بیخ و الم
 ہر کرا بخشد رخصائے خود خدا
 می بیاید آں کسے رخت و رخصائے

مایہ بندہ ز شاہ افزائے خورد و نوش و عشرت و آسائے
 چون بگرد بر رخ مایہ پس لزاں جاہل مطلق بگرد پر فغان
 اعتبار خود کند سا قطبداں اعتبارے کے کنندش پس لزاں
 دولت حق زا بہ پیش گریہند امریزدانی را ہم بر سر نہند

شاد گردد چار چند از فیضراں

چوں شود پرو دگا رش مہرباں

(۱) چشم دادہ گوش بینی ہم زباں + بر تو روشن کرد اسرار نہاں
 (۲) یک قدم باشی حرم دو بس + چند گردی بے خبراے بواہوس
 ہرچہ دادست پس بگیرد گر ہماں اے دل ناداں چا داری فغان
 عمر تو با تو امانت دادہ است نئے جرم و خیانت دادہ است

ہشت بند پنجم
 شلوک - دین ہار پر بہ جھوڑ کے لگے اُن سوا
 ناک کہو نہ سیجی بن نامے پت جا

ترجمہ منظوم - اُن دہندہ را بماندی اے بشر
 می بگردی در غرض تو در پدر
 کامراں ناک نہ گردی پیچ راہ
 آبر و ریزی بے نامش سر بسر

(۱) ایں ہشت بند گورد یا پاناج بہ غافلانِ خدا شدہ اُنہا را از فرض
 انایت جرداری سازند۔ عظمت را زہر شہد آلود شمر دہ
 (۲) زہر شہد آلود را چوں می فویا - در صلاکت خویش را چوں می بری
 خوردہ اُن چہ ہوائے نفس ہیں - در تدارک باش بہر اذکنوں
 (۳) گر خواہی بر در حق آب تاب ساز از جملہ مباحات اجتناب۔
 ترک عصیان کن کہ زہر قاتل است حیث زیں معنی دل تو غافلست
 (۴) غافل ز یاد اے بے خبر
 چند باشی بے خبریوں گاؤ غیر

کوش باطل گر بشنود غیبے دست باطل مال دُزد داز کے
 چشم باطل از نگاه بد بے کس لذتے جوید زباں باطل دس
 پائے باطل می رود در راه تا ہست باطل دل کہ دارد در حق آن
 جان باطل ہست بے غیر کساں بینی باطل بہ بوید رائیگاں

غیر عرفاں ہست باطل ہم تمام
 زندگی ستر فقط در دور و نام

ایسج باشد زندگی از منکرے کے شود بے راستی کس طاہرے
 ایسج بے نام خدا، کو بر ضمیر از دہاں ریزد بوئے گندہ کثیر
 ہم جہت گذر و ز خافل دایاں چوں بود بے ابرو باران مست
 غیر در حق جہت کل روکار چوں بخیلے را نیاید زر بکار

نام حق دارد بدل کس مرجا
 بر ہماں کس جان من باشد خدا

حق ترا دست ہم چشم و زباں زانکہ بینی حق کنی حق را بیاں
 منکر نعمت حق باشی اگر یاد واری ی بیستی در سقر
 کے بکار آید ہمہ مال و منال
 تا دہی زکات ذوالجمال

اَلْفِتْ دُنیا بصد رنگ وریا خوب دانی بہت فانی این جا
 ہر کہ بر سائیر نخلے دل ہمدہ آں بگرد این لپشیاں می شود
 آنچہ آید در نظر فانی بگر می پیچد گرد آں کو ضمیر
 آں کہ دارد اَلْفِتے بار ہرے ہیچ ناید ہیچ کہ در دست دے
 موجبِ راحت شود عشقِ خدا
 رحمتے حق بر کسے باشد عطا

دولت و ہم جسم و خویش واقربا ہست فانی وہم و کبر و دلا
 ہم جوانی سلطنتِ حسن و منال ہست فانی شہوت و شتم و خصال
 تختِ اسپِ فیل و ہم پوشاکہا ہست فانی صحبتِ یارِ لقا
 ہست فانی الفت و کبرِ فریب ہست فانی باغ و درش حلق زب

و در حق دائم بہ نزدِ کاملان
 می پرستد می زبید ناک انان

(۱) ناپائیداری اسباب دنیا و پائیداری عشقِ خدا واضح ساختہ از کرد
 غرور و نیز از شمع چسبیدگی بہ دنیا کے دوں اجتناب کردن را می فرماید
 باش تو دائم قدم زن در رضا
 و در حق کن دم ہم اے با خدا (عقیقہ)

ہشت بند سوم

شلوک۔ ہہ شاستر ہہ سمرتی پکیے سرب دھنڈول
پچس ناہیں ہر ہرے نانک نام امول

ترجمہ منظوم۔ جستجو کر دیم ما کردہ حساب
شاستریا سمرتی از ہر کتاب
کے رسند نام خدا را آں ہمہ
نام یزداں بے بہائے لا جواب

۱۱) کتاب حق کہ ہم اکیہ ہست ؛ اسم اعظم را فقط تفسیر ہست
دریں ہشت بند گورو بابا ورد نام پروردگار را از جمیع علوم و فنون
عماسرت و زہد و از عمل صومست و صیام برتری بیانند و (موہ) یعنی
شفقت دُنیاے دوں را موجب کسرا ایمان دانستہ تواضع و
انکساری را موجب راحت ابدی و ورد را موجب رستگاری
می گویند

۱۲) یاری میں تو در ہر آسینہ
۱۳) نسبت جز تو خالق ہر دوسرا
۱۴) مگر توئی پروردگار آتش و جاں ؛
سوز و ساز اوست در ہر طنطنہ
ذات پاک تست بے چوں و چرا
نہست مانند تو چیزے در جہانی

چہیت در باطن بظاہر چہ کند
 دل نہ بندد از دہاں لافے زند
 آن علیم حیب داند ہر دے
 کہ سوت ظاہر نہ آرد حاصلے
 ناصح دیگر شود، خود غافلے
 مرگ و پیدائش بدو ہر منزلی
 درد دل ہر کسے کہ باشد کردگا
 پند آئکس بر جہاں آرد قرار
 بندہ مقبول باشد حق شناس

من فداگردم بمر در با سپاس

پیش از عرصے بدانند کردگار
 کردہ ادکی تو ان کردہ شمار
 خود بخود فیصل کند آن دادگر
 می نماید نزدیک دُور از دگر
 دُور از فکر و فراست کوششے
 خوب داند ہر دے را گردشے
 چون پسند می نوازد در کنار
 دشت و صحرا هست آن پروردگار
 لطف او باشد شود خدمتگذار

دم بدم نام خدا را یاد دار

عجز حق را ہر کہ خواہد اسے پسر
 کیت در عالم از دگر گراہ تر
 بار ایزد را بحسان باید کشید
 ورنہ ہر سنگ زباں باید کشید
 ہر کہ اندر طاعتش کسلاں بود
 حاملش گراہی و خدلاں بود

دیر زبیدِ جسم بگرد و کُل جہاں ناپید سے گرد و بکنجے دل زناں
 گر بہ آتش جانِ خود قرباں کند نذر زمین واسپ خیراتے دہد
 گر بہ کنجِ انزوای نولی کند گر بہ کیشِ حین صد زحمت کشد
 بریزہ ریزہ گر بُرد از تن بدن چرک کبرش کے رود از جان تن
 نیست چیزے ہم سرِ نامِ خدا
 راستے در وِ ذاتِ کبریا

۱۱، نولی یا نولی کرم - مشتقِ قسری ست کہ در اں رود ہا ز اشستہ پاک می سازند
 ۱۲، کیشِ حین :- در ابتدائے مذہب بودی عقیدہٴ حینی شہرت یافت کہ در لہ
 با دیگر عقائد اجتناب از جاندار کشی تا ایں حد فرض شمرده شدہ کہ حینیاں پا
 بیج می گردند تا مورچہ با زیر پاکشتہ نہ شوند - وہ پوز خود بہتہ را بستہ
 دارند تا بہ ہمراہ ہو اکرم ہائے نادیدہ بہ دہن رفتہ کشتہ نہ شوند -

۱۱، ہر کس صد سال باشد در چہا سال او صد سال گرد دے گان
 نے بہ عمر آبد حصول مقصدش مغفرت گرد و نہ زان ہم حالش
 ۱۲، نامِ حق است صد خطا را یک دوا و در نامِ حق بکن اے با خدا

ہم عبادت و ریاضت درمیاں شاستر شش سمرتی ہم برزبا
 پائے بندیرم یا جوگی شوی ترک دنیا گر کنی صحرا روی
 ہم کنی تو ہر منظر کو شے ۱ ہم کنی روغن بہ آتش بخشے
 گر بریدہ جسم بر آتش ہنی ۲ گر بہ صوم ضحرتے جانت دہی
 آں ہمہ ہرگز نہ ارزد نام حق
 گر کنی یک بار ارتسام حق

شش کتاب بنام شاسترا - سجدہ بنام پیمان ما و چہار بنام وید ما نامبدہ
 می شوند سمرتی ما جدا - (۲) جوگیان پیش از اظہار گورو نانک در پنجاب
 کوہ ما خانقاہ ما و معبد ما داشتند - کیش شاں ترک دنیا بود - گورو بابا بارما
 ہمراہ شاں بہ بحث اشغال داشت -

(۳) ضحرت یا عمارت کشیدن زحمت در راہ دیں -

(۴) روغن بہ آتش بخش نمودن - ہوم یک رواج شاں کہ در ان عمل بر
 آتش روغن زرد و خوشبوئی ما اندازند -

(۵) رمزیت کہ از فیض میسر گردد ۳

این دولت نایاب از کوشدن نیست

(۶) ظاہر و باطن بحق مشغول باش

وز ہمہ مشغول جہاں معزول باش

گر خواہی دولتِ نعمتِ چہار
ہر کہ خواہد تا رہد از رنج و غم
ہر کہ دارد آرزوئے شہرتے
ہر کہ از مرگش بترسد گر بے

صُحبتِ درویش را کن اختیار
و در نام حق کند ہر ہر قدم
او کند صا حبلاں را صحبتے
خادمِ درویش گرد آں کے

آنکہ باشد تشنہ دیدارِ رب

من فدا گردم بیاں کس با ادب

آں کے در خلق شد صد نشین
آنکہ خود را می بداند کمترین
خاکِ پلے خلقِ گرد چو کے
کس بدی ماند چو از پندار خود

نزد درویشاں کہ شد خاکِ میں
در حقیقت ادوی باشد برترین
در دلِ او نامِ حق باشد بے
خلقِ خالق را شمار دیا ر خود

رنجِ راحت را کند بیاں نظر

خوب و بد باشد بد و کس بے اثر

(۱) نعمتِ اول بیاں ایساں را : دویم آں مغفرتِ بعدِ وقات
سوم نعمتِ مرا و دل بدست ہم چہارم مال و ملک بے ثبات
(۲) دلاگر تواضع کئی اختیار
شود خلق دُنیا ترا دوستدار سعیدی

باتنا برزرا ہے جاں دہد نے زدل کبہر خوردے می رود
 روز و شب گرتو تدبیری کنی چرک دل را دور از جاں کنی
 گر قصہ برنت داری روا نے رود از تن گے زہرِ خطا
 گر لٹوئی جسم فانی را بہ آب خام دیوارے زتن گرد خراب

پایہ نام خدا باشد بلند

صد گناہگاراں ہداں ہم می رہند

عاقبتے ترسد ز مرگش پیشتر آرزو گردو بہ کوشش بیشتر
 حرص گردد تیز تر با صد لباس کے شود مقبول حق با اترتاس
 بر زمیں یا بر فلک گر جائے تو دام دنیا از شعف در پائے تو
 ہر عمل باشد جز العیش برقرار غیر نام حق شود کی رستگار

ورد نام حق براند درد و دا

گفت نانک بے مکلف بے ریا

۱۔ برزراہ جان دادن - در ہندوستان رواج بود کہ یہ پیری بہ تشویق عیش و تنہا
 اکثر مردم بہ پیغام کہ برکنا رنگ ہست رفتہ بہ رضائے خود خود را سپردتہ بر ہنناں
 کردہ مرگ سخت ترین را قبول می کردند۔ عقیدہ داشتند کہ ازیں عمل جائے
 بلند ترین بہ بہشت یا بند۔

مہشت بند چہارم
 شلوک - زرگنبد ایا نیا سو پر بھ سدا سال
 جن کیا تیس چیت رکھ تا تک نسی نال

ترجمہ منظوم - بے صفات و بے ہرنا ہوشیار
 آں خدائے پاک را تو یاد دار
 یاد دار آں خالق خود را مدام
 آکھ باشد با خودت در ہر مدار

آگہی ۱۔ دریں بہشت بند ذیل گوگو بابا تا توانی دے چارگی بندہ دیار ہی خدا کے
 بخشندہ را در ہر دائرہ حیات کہ از جمیع بنیا چہا بندہ خود را نگاہ می دار
 ما بیان کردہ بندگان خدا را از فرائض بندہ کی شان یاد می دہند۔
 بلا از بندگی در جہا نیست لا ۶ ازاں خوش شود بر تو پروردگار
 ۷ محال است ہوں دوست دار تو را کہ در دست دشمن گذارد ترا
 دل اگر دانا بود اندر کنارش یار است
 چشم گر مینا بود در ہر طرف دیدار است
 (گویا)

بے بیضاعت را بیضاعت نام تو بے کسے را جائے راحت نام تو
 ناتوانے را تو اں ہستی سہی ہر کسے بخشش زد تو یا بد ہی
 ۴) مالک با اختیار و کردگار واقف ہر دل درون ہر دیا
 از حدود و حال خود داری خبر خود بخود مشغول ہستی مست و

خود بدانی از صفات خود مگر

چہ بدانند هیچ کس از تو دیگر

از ہمہ ادیان دین بہتریں و در نام حق، اعمالِ بچہیں
 از ہمہ کردار ہا اسبق ہماں صحبتِ صالح بزرچہ کلاں
 ۵) بہترین کاریست در کل کار ہا یاد حق باشد کہ ہر ذی فوج را
 در ہمہ گفتار و خوشتر آں بیان ذکر بیزداں دائم باشد بزبان

از مقامات است آں جائے بلند

جائے کہ یاد خدا مردم کنند

۱۰) یار رفیق ہر دل بے چارو یا آمید بے کس و بے کارو
 یا تو اں ناتواں و نارسا یا دہندو گدائے بے خوا
 مانی آریم کہ تابِ قضا خود مگر راضی بسازی بر رضا
 جائے کم کردہ ما آری تو بجا یافتادہ را کنی ہم خود بجا

ہشت بند ششم

شکوہ - کام کرودہ ارلوچہ موہ بنس جانے اینیو
نانک پر بچہ سرنا گئی کر پر ساد گوردیو

ترجمہ منظوم - آرزو شہوت غصہ و کبر و گمان

ہم محبت می بگردد بے نشان

می رود نانک پناہ ایزدی

گر بہ گردد مرشد ادھر ہاں

دریں ہشت بند گوردیو با تفصیلاً ناقافی بندہ بے چارہ را دنواز شا خداوند

بر بندگان را بیان می کنند - بندہ ہرچی کند یا ہرچی مقدور دارد آن بجز از

طفیل ربّ ہر بان است - چون صفات نیک و بد کہ ناپا سیدار اند مرد باید

بہ پناہ خداوندی باشد -

ہواد ہوس را بیرون کن ز دل

از اینہا تو پیوندی گفت کس

بود غایب آرزو با خسر اب

کہ می افکند در بلاست غذاب

دل خود بہ پر طراز قہر و عشم

کہ آں کام جاں را بہ بینی بچشم

کُن خدائے پاک را حمد و ثنا از چہنخ ایں صورتے دادہ ترا
 آں کہ رنگ زینت آراستہ در خرق بین حکم پیرا ستہ
 شیر بخشیدہ ترا در کودکی + در جوانی صد طعم فسر بودگی
 پیرگشتی خویش قوم و دستاں پر تکلف می دہندت در دہاں

بے ہنر بندہ چہ دانداں حساب

گر بیخشد حق شوم من کامیاب

از طغیاش این میں ز تو فراش با بلادر یار وزن ہستی بشاش
 از طغیاش می خوری آب زلال آتش راحت رساں بادِ شمال
 از طغیاش ہر مذاق دلالتے با تو باشد ہر دمے ہر نعمتے
 داد دست و گوش ہم چشم و زباں آں خدا ماندہ دوی بردیگراں

کور و جاہل ام خنیں کر دار بد

برہم یا خم یا خدا رب احد

- ۱۔ خدا را ہمیشہ بدل باد کن + دل خویش از یاد او خدا کن
- ۲۔ تو پیدا کنی مردمان را از خاک + کنی بندگان را از بنا پاک پاک
- ۳۔ شکر نعمت کن زان رب العباد + داد ہر تو آنچہ می بایست داد
- ۴۔ چشم دادہ گوش بینی ہم زباں + بر تو روشن کرد اسرار نہاں

از طفیش یافتی تن چون طلا اے خدا را یاد کن تو با دلا
 از طفیش حرمت تو بر قرار راجتے یابی تو از پروردگار
 رحمتش ظاہر خطایش بے نشا دل بیاید سر پہنی بر آستان
 چون نظر دارد نہ کس بر تو رسد ہر نفس باید کہ دل بر او رسد

از طفیش یافتی تن بے بہا

بایدت دائم زور د آں خدا

از ہماں رحمت بجاں زیور کنی جیت در و درش تغافل گئی
 ساعت فضلش ہمارا سپہیل نے اندازی آں خدا را از لیل
 فضل حق دادت ز باغ دولتت اے خدا را یاد داری در لبت
 ہر کہ موجب شد ترا از جسم و جاں ہم نشیں دیز در و در ہماں
 و رد کن ز اں بے حساب بے نشا

می رہاند او ترا در دو ہماں

(۱) آفریدہ حق ترا از نور ذات تا شناسی ذات او را از صفات
 و حق تعالی مر ترا پاک آفرید در و در خود در قالب تو بر مید
 عمر تو با تو امانت داده است نے ہے جو تم و خیانت داده است
 ہم نعلش بر بندگان بسیار داں رہ نما بدیج کس بر خدا آں

سی و شش نعمت غم و ازلطف
پس چہ اورا کنی از دل فرود

از طفیلش بر تننت غم شوی
یا داد کن تا بسیاری تو ہی

چون بمنزل شاد باشی بامرا
بایدت کہ یاد باشد او مندام

ز ان کہ هستی با عیالت شادما
ہشت پھر بایدت او برزبا

از طفیلش عیش و عشرت ہم کنی

یا داد باید بدل ہر دم کنی

از طفیلش بر تننت زبید حریر
آن خدا مانده کجا گروی تیر

جائے خوابت از کرم راحت سا
ہر دے پس از صفات او جان

از طفیلش شہرت تو در جہاں
بایدت باشد صفاتش ذردہا

از طفیلش دین ایمانت درت
بر ہماں دائم دولت بایدت

ہم بہ در بارش روی با احترام

دخل تو باشد بہ حرمت لا کلام

علا از سخاوت مرد باید سردری
شکر نعمت را دہد افزود تری

علا ترا مال و نعمت فزاید ز شکر
ترا فتح از در در آید ز شکر

بگو کہ را باشد دل حق شناس
نہ شاید کہ بندہ ز بان سپاس

با آگاہی در فریبک بندہ ذائقہ شش واقفان طعام زینت سفرہ می
دشمنش شمار سجدہ

از طفیاش شہرت تو در جہاں بے فراموشی شود آں مہرباں
 ایں مباحث تو از فضلِ خدا و رد او کن اے دل بیہوشِ آرا
 از طفیل اور فانت روزگار دائماً دل یارِ کاغذِ شمار
 از طفیل آنکہ ہستی راست با اے دل من باہاں مالکِ سہا

از طفیل او چنانے لایحیات
 می کند تا نک از آں مالکِ صفات

نام حق را خود بیار در بزباں ہرچہ خوانا ندہماں را دل بخواں
 از طفیاش نورِ جلوہ در جہاں وز گلِ دل می شکند ہم از آں
 می پسندی شود در دل معتم از نوازشش بگردد دل فہیم
 ہم تمام گنج ہا در رحمتش کس نہ یا بدیچ ہم بے شفقتش

ہرچہ خواہدی کند آں مہرباں
 ہیچ ہم باشد نہ دستِ بندگان

نفس جز بے شکر خدا بر میار کہ واجب بود شکر پروردگار
 خود بدانند عظمت خود خود شدہ دانا آرا از نگاہِ شفقت و بخشش بسازد مسرور
 گرازشکر آیزد نہ بسندی زباں بدست آوری دولت جاوداں

از طغیش می کنی چو صد کافه روز و شب باشی زیاد با صفا
 از طغیش نیک او تو کار را هر نفس کن یاد او را بار بار
 از طغیش صورت تو هم تشنگ یاد او را دانگن بے درنگ
 از طغیش خاندان تو بلند روز و شب کن یاد او اے آئیند
 از طغیش عجز و جاهت بر قرار
 از دم مرشد همای را یاد دار
 گوش شنود نغمه با از رحمتش منظر دکش چشم از نعتش
 از دشمن ناطق بگردیده با از دشمن آرام باشی در جہا
 دست در کار او را از رفتش زندگانی با مر از شفقتش
 منزل مقصودت را از فضل او دان تا امن و اماں آید از او
 آن خدا مانده دوی بردیگراں
 خیز دل که هست مرشد مہرباں

بجان جنگی آمد از کوسے او شود باز کشتی ہمہ سوسے او
 ہماں دست جہم و ہمانت گوش ہمانت مستی ہمانت ہوش
 کند خدمت مرشد خود بجاں بگوید رضائش بقدر تو اں
 شکر کن حشر کنیاں را بندہ باش پیش ایھاں مردہ ستوا غنڈ باش

نور بر زوینت بہ تقریبِ اصفیا پاک شوید از تفتِ چو کِ خطا
 نزد عارف گم نشود کبر و گمان ہم ظہورِ علم و عرفان در میان
 ۱- قریب حق حاصل بہ نزدِ اصفیا ہم تو ہم صفت گردا از
 دست آید گوہر نام خدا مقصدِ واحد حصولِ کبریا
 کی تو اں گفتہ صفتِ عارفان

مہدِ عارف ہم بہ یاد یازدان

نزد عارف قریب ربِ نارسا با ثمر دائمِ ولایتِ اصفیا
 صحبت او ضابطہ غمہ عواس یک سر و پیش بہ نزدِ حق شناس
 ۲- خاکِ پلے خلق خالق ہر زمین گوہرے زیز و زوین ہر سخن
 نے ز مند در صحبتش دل ہر گناہا دل در اں صحبت بود در ابتدا

تھاہش دولت رود ہم از میاں
 و انما خورسندی حق ہم در اں

- ۱- صحبت مشاعر ترا صالح کند
- ۲- بہ عرفان حق خویش را موسار
- ۳- بہ صبر آشنا شو گل بکن
- ۴- بہ پیر میسر قناعت کن
- ۵- صحبت طالب ترا صالح کند
- ۶- بسوزش دل خود بہ نسا ز کین
- ۷- بہ کار کرد تو کل بکن
- ۸- بہ شہوت بہ لذت مشو آشنا

شلوک

پیشنت بسیدِ منعم
 اگم اکادھ پار بریم سونے جو جہکے سوکتا ہونے
 سن متیاناک بنوتا۔ سادھ جنال کی اچرن کتھا

تہ ترجمہ منظوم

می رہی از غم، کئی شکر و شمس
 از خدائے بے کراں بے انتہا
 عرض تاناک گوش کن اے ہم نشین
 از عجب یک داستانِ اصفا

اوضاع و اطوارِ اصفا از جہانیاں دنیا دار جدا گانہ بودہ صرف اوقات
 شان در صفت و ثنائے کردگاری گذرد و ہم دنیا را برطن ساختہ بہ
 شکر و سپاس دانما و اصل دا جدئی باشند۔

نہا بگفت دو فرقت است اندر جہاں
 یکی اہل دنیا کی عارفان
 عرض آشنائید اہلِ دول
 نہ اند کلا سے بغیرِ دقل
 مگر را خیال کسے در سراسر
 کہ اور اکش از ہم باہر تر است
 مگر در زبانش بجز نام او
 نہا شد بجز یاد او کام او

گیتا کرشن ہاجی

مغفرت اور عفتش بر خاندان ہم نشینیاں خوش حیدان و سکا
 صحبت صالح چٹان پک دوتے زان بگرد ہر کسے بہرہ دوسے
 نہانکہ ملک الموت گرد خاد ہم فرشتہ ہا فوازند ہر دوسے
 صحبتے صالح و ماند ہر خطا آب حیواں حاصل حمد و ثنا
 ہر کجا محسوف گرد در جہا
 ناکا گرد و حیاتش کامراں

نزد صالح کہ نباشد زحمت ہم ز دیدارش بیاید راجتے
 در چٹان صحبت نماز ظلمتے ترس دوزخ ہم زہد در صحبتے
 ہر شرفا ہد ہماں حاصل شود صحبت صالح زبے حاصل رو
 دو جہاں را استراحت ہم بجاں می بگرد و ہجرتے ہم تان صالح
 در بول صالح خدا باشد مندام
 مغفرت در صالح شیریں کلام

عازنہ کر دینہا کتہ استراز - کہ یا بد بہ صاحب لانی اختیار کجا
 بی چیزاندوس کار مشکل بود - تواند اگر صاحب سولی بود -
 عا دن از بند ہر چیز بردا سستہ
 در آن راحت خویش چہداشتن

دوستی گروہ بہ صحبتِ دل نوا ہم دران صحبتِ بگردی پاکبنا
 نزدِ عارف نے جس دشمن شومی نزدِ عارف نے براہِ کج روی
 دل دران صحبتِ زید بینی را صحبتِ اوحی شناسائی وہ
 صحبتِ اونچی مکبر و غرور می رہا ندامتی ساز و صبور
 عظمتِ صالح بدانند خود خدا

از خدا یک جہتی با اصفیا

نزدِ عارف نے ترددِ اضطراب دائمًا باراحتے در ہر مناب
 صحبتِ صالح بزد بر نارسا ہم تحمل می دہد بر ہر آزار
 منزلت گروہ دران صحبتِ بلند منزل مقصود آید بے گزند
 نزدِ صالح می رسد بر اصل دہ در نظر باشد فقط ذاتِ پرین

حاصل آید آں خزینہ اکہم ذات

من فدا گویم بدان مردِ صفا

(۱) جوں حق را کنی یاد باطل رڈ خیالات بے ہودہ از دل رود

(۲) صحبتِ کامل ترا کامل کند یا حلاوت تہائے دل شایع کند

(۳) ہر کہ او از من عرف آگاہ شد :

از ملائک رفت عالی جاہ شد :

ہشت بند ہشتم

شلوک - من سا چا مگھ سا چا سوئے اور نہ پکچے ایکن ہی کو
 نانک ایہ لہن بر ہسگیا تی ہوئے

ترجمہ منظوم - صادقان و راستبازان زبان
 بے ہڈانگہ نہنے بر دیگران
 نانکا کل حق شناسان جہاں
 آں چٹاں کردار دارند بے گماں

دریں ہشت بند اصناف و صفات حق شناسان صادق و راستباز
 جہاں رادخ سازند کہ آٹھ فیروز و عدد لا شریک برکے دیو و میکہ
 نہ دارند۔ دران بیان تشبیہات و تشبیہات راز گرد و نواہی خویش
 می نویسند۔

طہر آئینہ کس شد عاشق کردگار
 نہاد بہ ہر دو جہاں بیج کار
 از بس بیش ہم عاشقان نجات -
 بگردند ترک عمل تاجات
 با سار و ملای کہ گرہ نیستند
 رنگ و بیک و بیکار آگہ نیستند

نزد صالح بشعوم تاہم خدا می بخوانم از خدا حمد و ثنا،
 نے فراموشم خداوندی صفا ہم سراسر اگنو یا کم نجات
 نزد ادب شیریں شود آئی گبریا در دل ہر کسی کہ شد جلوہ نما
 یاد گیرم نزد شان فرما زوی می کنم حاصل زہر غم مخلصی +
 در چنان صحبت رود کل در دوا

چوں چنان صالح بسازد ہمنوا

عظمت عارف نداند دید ہم ہر چه بشنودی بیاند دید ہم
 شان عارف نور از کل اسوا ایس جہاں باشد ز عارف پرفضا
 عظمت عارف ندارد سرحدی غیر محمد و دیست آن زہر حدی
 عظمت عارف بلند تر از بلند عارفان در شان و عظمت ترند

شان عارف را بدانند عارفا
 خادم و خاوند ہم اندراز دوا

بطور بی ہودہ غم بخوری دم بدم - کہ سوئے نمی بخشد ایس رنج و غم
 عہ پر آن کس کہ شد عاشق کردگار - ندارد بہر دو جہاں ایسے کار
 عہ بالفرض از ما دوسرے باید گزشت
 بہت بکسان خانہ و صرا دشت

حق شناسے خاک پائے مردمان
بشریت عرفان بنوشد ہر زمان

حق شناسے را بہر کس شفقتے
کس نہ بیند زو بدی یا ذلتے

بر ہمہ یزداں شناسے را نظر
دائماً از آبِ حیاں چشم تر

حق شناسے ہم ہری از بندہا
صاف رفتارش چنان کند با

حق شناسے را طعم عرفانِ حق

دائماً باشد بہ فکرِ شانِ حق

دائماً حکیم را با شد خدا
حق شناسے را نہا شد گرفتار

غیر خلقت را اندیشد دم بدم
در تواضع می کند رفتار ہم

از ہمہ جمال باشد برکنار
از تردد در دلش آید قرار

دائماً در کوشش غیر جہاں
کامراں گردد او بے دیکر دارا

دائماً خواہد سجات کئی جہاں

زاں جہاں را قائم او ہم بر زباں

علا تو امین بود حرمت افزای تو - کند در بہشت بریں جگے تو

غلا غیرے کن اے فلانِ عینت شمار - زاں پیشتر کہ بانگ برآید فلاں ماند

علا دلاگر تواضع کنی اختیار نہ
شود خلق دُنیا ترا دوستدار

حق شناس از چہک تیا باثر چوں اود آب ہم گرد نہ تر
 حق شناسان اچنیں باشد حنا برسراں یکساں فرود آفتاب
 یک نظر بیند ہمہ را حق ستا باد یکسانست بر شاہ و گدا
 صبر او قائم چہ فرقی می کند بر زمین صندل زند یا کس کند

دائماً بر یک منظرین دامن شناس

چونکہ آتش می بود بر یک کاس

از ہمہ بزداں شغای پاک تر آب چوں باشد مدائماً چوک بر
 دل فراخی حق شناسے را چنان بر زمین باشد چنانکہ آسمان
 دوست و دشمن بدانند یک انداز حق شناسے کہ نہ گرد و کبر باز
 حق شناسے از ہمہ بالاترین از ہمہ باشد بدل چوں کہیں

حق شناسے می بگردے گما

بر کسے رحمت کند رب متنا

عظمت از ہمہ باشد دلش آشنا - بہ باطن بود محو ذات خدا
 بندہ یک بیگم برابر بود - کہ ہر کار از حکم داد و رب بود
 بہ قطع مطلق رضائے خداست - رضائے خدا کار اہل صفائے

حق شناسے بے بہتے بچے ہا : حق شناسے کائناتے را دوا
 کیست کہ باشد ز رانش آشنا : دانما باشد بر آنگھس مرچنا
 نیم حرفے زود باشد ہم بیاں : حق شناسے مالکِ سالم جہاں
 کیست از قیمت و حدش آشنا : غیر از زرداں شناسے ہم نوا
 نے رسد کس ہم بیداں حد و مقام

حق شناس حق پرستے در اسلام

حق شناسے واجدے از یک جہاں : حق شناسے زندہ باشد جاوداں
 می نماید راہ دین راہ نجات : حق شناسے مرد کامل با صفا
 حق شناسے دستگیر بے کساں : دست اوبالا ترے بر مرد ماں
 حق شناسے منظر ہر دو جہاں : کبریا خود مستتر باشد دداں

شانِ اویس از وجود اوعیاں

حق شناسے بس غنی دو جہاں

ملا خود پرستی موجب کل مرض ہا : حق پرستے می طمانند فرض ہا
 فلا بد اند حقیقت شناسائے راز : کہ ہر کار را می کند کار ساز
 برائے خدا و کند کار ہا : نہ بوید کہ یاد اش کردار ہا

دنگ و لونِ حق شناسے بیدلؔ در دلش قائم مہکے ہے ز لب

تکلیفِ او دائماً بیک خدا نامِ حق بہتر بد و از اقسر با

تنگے بیدار باشد ہر دے نے کہے پندار دارد او ہے

دائماً باشد بدل او شاداں جائے او خرم آباد بے نساں

صرتِ او قاشش شود ہم با آرام

گند باشد آں کے را انعدام

حق شناسے علمِ حق را عالی اُلقتش باشد عداً ما بایکے

عارفے گرد مدائما بے غے پاکِ خصلتِ پاکِ طینتِ ہر دی

ہر کر کہ می پسند خود خدا عظمتِ آنکس ندارد اتہا

بریں گان باشد ز دید آں شعیب من شوم قرباں بدانِ و ارب

ہم فرشتہ را تلاشِ آں کے

آں کے غرقِ وجودِ حق ہے

۱۔ دلِ آگاہ۔ آرام دارد مدام ، + نداند کہ چوں می رود صبح و شام

۲۔ دل خود ہر آنکس آرد بدست ، + ہر کج تو گل تواند نشست ،

۳۔ عارفان دائم برگردند دل شکستہ یا خدا۔ نامِ بزداں را شہیدہ کہ نامِ خرم و خطا ، + ز عرفا

۴۔ بریچارہ و دشاد کام است او ، + کہ جو کسے صبح و شام است صدا

گرنہ آرد کذب را ہم بر زبان
دل شود مایل بہ رت بے کراں
چشم بیند غیر محرم را چسرا
صالحان را خدختے آرد بجا
۱) فیتے شنود ز گوشش زان فریں
از ہم خود را بداند بدترین
از دم مرشد ز بد کردن ربد
خواہش بد را بدلے را دہد
نفس نامادہ و شہوت برکتار
یک چنانست پار سادہ در صد ہزار

برکے تر سندنہ گر گردد خدا
پارت اہنت بے ریوہ ریا
باتوکل او کہ ہر کارے کند
پاک باشد گر چوں کردار کند
۲) خواہتے گا بے ندادہ از شمس
محض در شکر و ثنا باشد مگر
جان و تن در یاد آن پروردگار
شفقتش با خد بہر کس برقرار
وصف حق نواند نوانند دگر
بر خاں پاک خدا اور نظر

نہ بگفتہ کہ کارش نہ باشد بکس
نیفکہ بہ شہد ہوں چون گمس
نہ رسد آنچه بروئے کند مبراو
کد برسگ نفس خود بجا
ندارد بہ لذات دنیا خبالی
شہید بہ نزدیک اہل کمال
ہر آنکس کہ از دام تمنا برون
دل خواہش از ہم سو کشید

ہشت بست نہم

شلوک
 اردھارے جو انتر نام سرب میں چکیے جھگوان
 نیکہ نیکہ ٹھاکر نکسارے تاکہ ادہ اپریں کل لٹا

ترجمہ منظوم

دل شود مائل بسوئے یک خدا
 پس نظر آید خداوند ہر کجا
 ساجدے بریک خدا ہر لحظہ
 بس نجاتِ خلق ہم زان پارشا

آگہی۔ آپریں۔ پرہی یعنی مس کردن! اللعہ منعی۔ آنکہ بہ اشیائے دنیوی دست
 نہ زندیک طاقتہ درویشان بہ اشیاء دست نمی زندہ خصوصاً نقدیات راس
 نمی کنند آن چنان پارسیایاں ضرور راست کہ قوت بیوہ کار دارند اکثر نقدیات
 را بدامن بستہ دادند۔ گورو بابا آں را اپریں ہی داخذ کہ بہر چیز دست بزند وہ
 دل نہ دہد و اینکس موجب نجات دیگران ہم گردد۔

- ۱۔ جزہا کس نیست با تو مہر باں دل مدھیر از خداوند چنان
- ۲۔ بظاہر نہ باشد دلش آشنا بہ باطن بود موحی ذاتِ خدا

بیخ عرفان وردِ خالق در جہاں
 و در یک در چار ذات مرہا
 ہر کہ دارد یاد یا بد مغفرت
 صحتِ صالح بہر کس مصلحت
 گریوزا در ب بدل نام آرد
 سنگ دل را دام و ددر را منخر
 نام یزدان داروئے مجملہ استم
 شادمانی در سپاس فی کرم

زوردانش گہ نیابی پیچ جا

و رہہ مقسومت نوشته کبریا

ہر کہ دل سازد مقام اکیم
 می ہند نامش غلام آن کریم
 در نگاہ ہر کہ ہر سوز حسیم
 شد غلامی از غلامانِ علیم
 دائماً نزدِ خدائے دُوراو
 آن چنان خادم شود منظور او
 مالکے باشد بخادم ہسربان
 می شود ظاہر بہ خادم ہر نہان

در عوام خلق باشد، دل جدا

ایں روش بودہ عبیدہ کبریا

آگہی: چار شاخ - چہار رون چہار گروہ کہ اولاً نسبت بہ کار و روزگار
 مردم کشور ہند بہ چہار فریق تقسیم شدہ بودند بر بہناں: کار دیں پختی جنگ
 حفاظت ملک - دلش صنعت و تجارت شود - خدمات مردمان بالا کی گودہ -
 در آخر آن صفات موردی گشتہ موجب ناجاتی عوام گشت۔

۱) تا بجا در عشقِ حق مردِ خدا دُور دارد صحبتِ بد خلقِ را
 دُور باشد از دلش وہم و گمان می پرستد یک خدائے لامکان
 ۲) چرکِ اثم از صحبتِ مردِ خدا گم شود، صقیل شود دلش صفا
 خدمتِ مالک کند او دمِ بدم ہم خدا جان و تنش بر حقِ صنم

مقدم دلبر درونی دل نهند
 آن چنان عابد پر معبودش رسد

۳) ناصحِ نفسِ ست عالم ہر نفس نام یزداں دردش باشد بس
 آبِ حیوانِ اسمِ اعظم را نشد عالم از پند چنان عالم زبید
 ۴) دردش اسما بر حق باشد سلیم در تناسخ کہ نہ گرد آں علیم
 حق بگوید از کتابِ ہائے شریف ہر کیشی را بدانند از لطیف

ناصح بر ہر فریقِ خلقِ عام
 عالمے را بر چنان عالمِ سلام

بہر چه نظر با کرم رویے قیامت ہر جائے کہ دل رخت کشد گونے قیامت

در پدہ پندار بماند تا حشر +
 ہر دل کہ نہ در حلقہ کیسے تو است

بہر ہند مردمِ عموم طبع چہا در درونِ فریقِ تقسیم کردند بر بہن چہر می . دین و

ہمیشہ بندید
شلوک - اُسست کریں انیک جن - اُنت نہ پاراوار
نانک رچنا پر بھرجی - بھہ بدھ انک پر کاہ

ترجمہ منظوم - می کنند حمد و ستائش صد ہزار
کے حساب آید ز کارِ کردگار
خلقے کہ آفسریدہ آں خدا
از کجا آید از آں حد و شمار

در ہشت بند ذیل گورد بابا گونا گونی و بد قلمونی خلافِ خدا یا بے شکر
اشغال و مصروفیاتِ شان بیاں می کنند و ازاں خارجِ بزرگی و توانائی آفرین
را اخذی نمایند۔

آخریدہ کائناتے گونا گون ؛ نیک و بد ہم کہ و برہ ذیبا زبوں
بنا مشب و روز در طاعت حق گزار مگر د از پے کار پروردگار

کہ ہرجہ کند ہست بہتر ہماں
نگاہدار خلق است او ہر زمان

اہر رب داند ز جانفش برتر کے
 ز عہدہ تخلص می بگرد آں تر کے
 رنج و راحت ہم باویکساں بو
 در وصالش دائمًا شاداں بو
 خاک زریکساں نماید ہم بہ او
 سم نہ ہم از آب حیوان کم باو
 عزت و ولت بدایں کس نے جدا
 ہم بود یکساں بدو شاہ و گدا
 ہر روش دارد خدا را ہش ہا
 آں چناں کس را حیات جاودا

ہر دے بودہ مقام آں خدا
 رنگ و نام ہر کے باشد جدا
 خود کند یا می کناند حق مناں
 ہر چه خواہدی شود دائم ہما
 بہن گردیدہ بصد نیزنگ ہا
 کی توان گفتہ خدا را رنگ ہا
 جلوہ لائش بہر فہم و خیال
 دور رس خالق خداے لائز ہا

ہر دم دہر ساعے او مہرباں
 گشت نانک ہم بہ یادش شاداں

دعا

سکوہ کنڈگر گزینی از قضا
 ہر چه می آید بدایں میدہ رفا
 ہمہ کے را از دان و کار ساز
 قادر مطلق خداے بے نیاز
 ہمہ کے در سخن ز فور پڑنیا
 ہر مقام تار باشد پڑنیا

۳) بے شمار نذرانہ ہدایاں جو گیاں
 بے شمار نذرانہ چکانِ عیش
 خلق کردہ طائران و مارا
 بے شمار نذرانہ سبزہ ناز
 بے اندازہ آتش و ہم باد
 بے شمار اقلیم ہا ملک تراب
 مہر ہا ماہ و اختر بے شمار
 ہم ملائک ہم ملوک تاجدار
 آں ہمہ را خود خدا سفتہ بہ تار
 ہر کرا خواہد شود آں رستگار

۴) مردمان سے صفات دنیوی
 شاستر وید و پیران و سمرتی
 گوہر ہائے قعر دریا صد ہزار
 صد ہزار از گوناگون جاندار
 صد ہزار ندی روح عمر دراز
 صد ہزار ند کوہ ہائے نذرانہ
 ہم ملائک صد حفظ و صد ہزار
 جن و دیو و شیر بانان بے شمار

آں خدا براہنہا دور و قریب

شامل شاں ہم جلا باشد حبیب

۵) یہی زاہد و عارف با خدا
 یہی جو فردش است گندم نما
 خلق کردہ کائناتے گوناگون
 نیک و بد کہ وہمہ زیبا زبول
 کس بدانند آں خدا را دور از فکر و گمان
 حاضر و ناظر بہ ہر کس خدا را بے گمان

زوپریش می کنند میلیون ہا دست در مراسم می شوند میلیون ہا
 برزیارت ہاروند میلیون ہا دشت و کوہ گردندانہ میلیون ہا
 ہم چنان میلیون ہا و ردش کنند نیز ہم میلیون ہا شاعر شوند
 کتب را بشنوند اند میلیون ہا در رہ تقویٰ تپند میلیون ہا
 دیگران دیگر روش یادش کنند
 نے وے گاہے بہ رازش می رسند

صد ہزاراں اتند در کبر و غرور صد ہزاراں کوہ جاہل بافتو
 صد ہزاراں سنگ دل و ہم بخیل صد ہزاراں خشک رویاں رخیل
 صد ہزاراں مال خیراں می کنند صد ہزاراں غنیت خیراں کنند
 صد ہزاراں مال و دولت ہنند صد ہزاراں ہم بہ غربت می روند

ہر روش خواهد خدا رقرار بہ
 خلق را داند آن کردگار بہ

یگی بستہ از بہر راحت کر
 یگی در گنہ بردہ عمرے بسرہ
 یگی ایسا پرست و یگی آن پرست
 یگی بے شمارند در تلاوت بے درسیاں
 یگی بے شمارند چرکہ ورت چوک خوراں شکوہ
 یگی بے شمارند مغتری با بار غنیت ہیراں
 نذر عرفان

صد ہزاراں بر زمین مہدیوں کا در فضا ہم لک فلک لک آسماں
 نام اوتار خدا بر صد ہزار آفریدہ رنگ مائے بے شمار
 علمے گسترده او گو بار بار دائما یک بودہ است پروردگار
 آفریدہ خلقت خود رنگ رنگ زو کہ آمد پس بدوشد بے رنگ
 کس نہ داند زان خدا حد و حساب
 بس خدا باشد خودش را خود جوا

صد ہزاراں خادم پروردگار نور در دل ہلے شاں گیر دقرا
 صد ہزاراں از حقیقت باخبر یک خدا دارند دائم در نظر
 اسم اعظم آب حیاں نوشِ شا می زمیند دائم حیات جاودا
 صد ہزاراں بین توصیفِ ثنا راحت و لطف ست دائم انظرا

در نگاہش ہر نفس مردِ خدا
 دوست دارد خادمے را گہرا

ہم پیغمبران ہم اوتار ہا زابدان، گوشہ نشینِ غار ہا
 آہی۔ اوتار۔ در سنگرت اٹھے را گویند کہ بہ عقیدہ ہندوانِ خود خدا
 بر شکل انسان در دنیا آید۔ اسلام و مذہب سکھ آں عقیدہ را باطل
 شمارند

صد ہزارند ساکن زیرِ زمین در جہنم ہم بہ فردوسِ بریں
 صد ہزاراں اندر کون فساد می بگوند آں ہمہ درزی و زاد
 در تساہل می خورند میلیون ہا صد ترداد می کنند میلیون ہا
 کردہ اند دولت فراہم بے شمار آں کہ در فکرِ عشم ہم بے شمار
 در ہمہ حالے کہ باشد زو رضا

ہر ادائے خلق در دستِ خدا

تارک اللہ دنیا بگشتہ بے شمار رشتہ خود بستہ اند با کردگار
 صد ہزاراں در تلاشِ کبریا پاک طینت می بیابند آں کیا
 تشنہ دیدارِ او میلیون ہا کامراں در وصل ہو میلیون ہا
 صحبتِ غارف بگویند آنہا چوں نذیدہ اند در رنگِ خدا

ہر کہ آید در نگاہِ حق پسند

مرجا آخِ آخِ بد اں طالع بلند

بے شمارند عاملانِ شگال با ہر دوچو بے شمارند قاتلانِ گردنِ زبانِ باغزو
 بے شمارند جادو ہائے دینِ محبت بے شمار جادو ہا ہماز عبادتِ دریا صفت بے شمار
 ہر چہ خاطر خواہ او باشد ہمانست بہ سہریں
 قائم و دائم خداوند بے نیاز و برتریں نقدِ عرفان

اختیار کن به مختار جهان	هر چه خواهد می شود دائم همان
طرز یعنی بساز و خدم آن	کس نداند حد بی حد و نشان
در وجود آورد بے تکلیه نهان	چون بفرماید شود آن هم بیاد
بسته فرمان او پست و بلند	رنگ بگیرد به او باشد پسند

خود کند بیند خودش کار عظیم

در همه رشته شده رب رحیم

گر خدا خواهد نفریابد قسار	سنگ هم گردد شناورتا کنا
زنده دارد بے نفس خواهد خدا	می کناند می پسندد گرشا
گر خدا خواهد به مرتد بخشه	رحمتش باشد دهد آسائش
دو جهان را مالک آزاد خود	خود کند بازی بگردشاد خود

می کند هر چه پسندد خود خدا

در جهان تمشیل حق باشد گجا

عاقبت است فانی خواهد شدن
جز او زندگانی نه خواهد شدن
عالم هم در یکجا بی یکی در همه
بجز از تا عمل فلک بر همه
زمان و مکان دگر هر چه است
بعد رنگ آن کس که این نقش است

ہشت بند یا زوم

شلوک - کرن کارن پر بہ ایک ہے دوسرناہیں کوئے
نانک تےس بلہارے، جل تفل ہیال سوئے

ترجمہ منظوم - آں یگانہ صاحب با اختیار
دیگرے کس نیست ہرگز در شمار
نانکا قربان حق کہ او مدام
باب ودشت و بر زمین پروڈگا

در ہشت بند ذیل گوردو بابا ہمہ گیری خدائے متعال را کہ صوفیان اسلام ہم
بہاں حقیقہ ہمہ گیری قائل اند بہاں نمایند۔ وقام کاری بندو نادان
بے خبرا بہ لاعلمی۔ جہالت منسوب سازند۔ ابشار۔ نذیر نفس و قربانی را
سوجب حصول قرب رہائی می گویند۔

برنگو آسیاسنگ آ حال جسم زار من بدست دیگے افتادہ ام ناچار گئی

عنان اختیار خوبیشتی دارم بدست او
بہ رفتارے کہ ظاہر برہماں افتادی گردم

نے توانائی بدستِ بسدگا
 از ہمہ سرچشمہ بخشندہ ہماں
 بندوبے چارہ فسرمان بر
 می شود ہر پہ بخوابد دادگر
 ۵ کہ بلند و گاہے باشد در کیں
 کہ سخن بد در خوشی گاہے حزین
 کہ خوشامد غیبے گاہے چنیں
 کہ پرود بر آسماں کہ بر زمین
 کہ بگرد عارف یزداں شناس
 واصل ہر جاں خدا آدمی سپاس
 دست افشانی کند کہ ضد منط
 دایماں گاہے او در خواب غلط
 از غضب گاہے یہ طیش آتش فشا
 کہ بگرد باد شاہ با ہوا
 ۶ کہ بگرد باد شاہ با ہوا
 کہ بد نامی سبک در ہر نظر
 کہ بگرد دینک نام با اثر
 در ہماں حالے کہ دارد آں خدا
 از دم مرشد بگرد بر رضا

ط گاہے چنیں است و گاہے چناں
 کہ بر یک نظمی نہ باشد جہاں
 عدا کہ درون عیش و عشرت کہ درون رنج و غم
 کہ بہ صد نعمت خزیق و کہ عیاد بہ ہم عظم

دست بندہ چست، ادھی توں
ہرچہ خواہاں کیا باشد ہماں
می شدے بندہ را بودے اختیار
آں شود ہرچہ کند خود کردگار
بے خبر غلطاں بہ جہاں جہاں
گر بدانتے گزیدے کے ازاں
در جہالت گم ہے ہر سو دوا
در پریشانی دود گرد جہاں
گر کند عارف کے را کردگار
بس بدو بخشد خدا دارا القرار

ناکے در لحظہ سفاو جہاں
چوں بہ لاچارے بگردد ہماں
آں کے از کس نباشد در نظر
در دی وہ سو بگردد با ظفر
ہر کرا از خود کند چون بخشے
نے کند مالک حساب آں کے
جان و تن از مایہ آں جانواں
نور او در ہر دے گشتے فراز

ایں ہمہ سیکر بہ تجویزِ خدا

می زبید نانک بہ تحمیدِ خدا

علیکس نگاہ تو اقتد ہماںست :
ہماں جلوہ پرداز کوں مکانست
تا بیک رنگیش دیدہ نا دا کند
بہ رنگ اور امتا شا کند
چوں خورشید کو نور ہر منزل آست
بہاں گوئے او شیخ این محفل آست

نے تو انائی بدستِ بسد گال
از ہمہ سر چیمہ بخشندہ ہمان
بندہ بے چارہ فسران بر
می شود ہر پہ بخواد ہر داد گر
۵) کہ بلند و گاہے باشد در کیں
کہ بخت زد در خوشی گاہے حزین
کہ خوشامد غیبے گاہے چنین
کہ پر و بر آسمان کہ بر زمین

کہ بگرد عارف یزداں شناس

و اصل ہر جاں خدا ذی سپاس

دست افشانی کند کہ ضد منط
دایماں گاہے او در خواب غلط
از غضب گاہے یہ طیش آتش فشا
کہ بگرد و باد شاہ با ہوا
۶) کہ بد نامی سبک در ہر نظر
کہ بگرد نیک نام با اثر

در ہمان حالے کہ دارد آن خدا

از دم مرشد بگردد بر رضا

طا گاہے چیں است و گاہے چناں
کہ بر یک خط می نہ باشد جہاں
تا کہ درون عیش و عشرت کہ درون رنج و غم
کہ بر صد نعمت حزین و گم یا بد ہم عظم

دست بندہ چیت اوچی تو
 می شدے بندہ را بودے اختیار
 ہرچہ خواہد آں کیا باشد ہماں
 بے خبر غلطاں بہ خیال جہاں
 آں شود ہرچہ کند خود کہ دگار
 گر بدانتے گزیدے کے ازاں
 در چہالت گر ہے ہر سو دوا
 در پریشانی دود گرد جہاں
 گر کند عارف کے را کردگار
 بس بدو بخشد خدا دارا لقرار

ناکے در لحظہ شاہ جہاں
 آں کے از کس نباشد در نظر
 چوں بہ لاچارے بگردد مہرباں
 ہر کرا از خود کند چوں بخشے
 نے کند مالک حساباں کے
 جان و تن از مایہ آں جانوا
 نور او در ہر دے گشتہ فراز

ایں ہمہ سیکر بہ تجویزِ خدا
 می ز پید نایک بہ تسمیدِ خدا

عہد کس نگاہ تو افتد ہماںست
 عہد بیک رنگیش دیدہ باو کند
 ہماں جلوہ پرداز کون مکانست
 ہماں رنگ اور امتا شا کند
 ہماں گونہ او شیخ این محفل است
 ہماں خورشید کو در ہر منزل است

ہر شبت بندہ دوازدہم

شلوک - سکھی بے سبکینا آپ نوار تلے
بڈے بڈے ہنکار یا نانگ بھگلے

ترجیہ منظوم - در جہاں کل مردم مسکین خوشا

در تو وضع می زمیند چون خاک پا
وز کلا نہائے پراز کبر و غرور
می گدازند در منی پڑ ہوا

در ہشت بند ذیل گوردہا با وضاحت سکھر بے جا دعادتِ انجاری کردہ
وضیحات نتائج آں را می دهند -

تواضع کلیدِ در جنت است ۴
تواضع بود حرمت افزائی تو
علت سکھر عز ازیل را خواز کرد
سرفرازی و جاہ بازیست است
گنہ در ہر شبت بریں جائے تو
بزندانی لعنت گرفتار کرد

۲ سکھر بود دعادتِ حساب ہلاں
سکھر نیاید صاحبِ دلاں

فاصلے کہ یا سخن بلے ذہین کہ بگر دو صامت صومعہ نشین
 در زیارت کہ بہ رودے بر کنار کہ معجز عارف عرفاں شعار
 گاہے پروانہ و گہ فیلِ دماغ در بدر کہ در تاسخ سوزناں
 گاہ رقص چوں کند باز گری دست افشاں از قضا داوری

ہرچہ خواہدی شود دائم ہماں
 نیست ہرگز دیگرے چوں آں شان

صحتِ صالح کند چوں طے باز گردد کے ہتی ز ایں منزلی
 نور گردد در دلش جلوہ نما آں چناں عامل نہ گرد و بس فنا
 جان و تن باشد در ایں نگہ بنا دل بگردد مائل راہِ خدا
 آب یزد چوں بہ آبِ دجلہ نور یزد در نورانی جلوہ

شد تردد ختم، آمد ہم قسار
 من خدا گردم بدایں پروردگار

ظہی بود آلودہ بہ حرص و ہوا دیگر از حرص و ہوا باشد چو باد
 عاں چہ یابی از کے اندر جہاں در حقیقت از خداے خود بدایں
 عا شکریس دارد مقام ارجمند در چہ او از ہمہ باشد بلند
 شد در گنہ راز جہاں و تن مال و منال از خدا شد و ز خدا یابی وصال

در بجز صد گند کردار چوں ؛ بیچ گردد سرگمانی ہم فزون

در بجز زہد ہائے بے شمار گز بہشت و گز جہنم ہا برآ

دل نہ زرد در او صد نعمت کشد کے قبولِ بارگاہِ ہستی شود

گر نحو کار سے بخود گوید کے نے رو دینگی بہ نزدِ او بیے

دل بگرد خاکِ پائے فردا
نیک تعریفش کند سالم جہاں

تا بیاہد من تو انم این دآن بیچ آرامی نہ یابد دل دواں

تا بگوید من کنم ایس کار ہا در جہنم غرق ہا کبر و ہوا

دوست و دشمن بجز در شمار تا ہماں دم دل نیرد گز قرآ

شدتِ آفت بد دنیا تا کند داگر تا دیب تا آں دم دہ

بند ہا گند ہم از ہر و کرم
فخلصی از لطف حق آید ہم

طسکامانی سر بہ ناکای کشد مرد رہ خط در نحو نای کند

پر کہ دارد دانش و عقل و غیر اہل علم و جلم را دارد عزیز دہ

ہست مردی خویش را آراستی قصہ جان کرد آنگہ آراستی دہ

خود ستانی پیشہ شیطان بود پر کہ خود پای زہد مرد آئی بود دہ

حکمرانی را کہ کس دارد غرور
 می کند در قعر دوزخ او مزد
 آن کہ داند من جوان خوش گلم
 می بگردد کرم گوہ بد رقم
 اگر کہے خود را بدانند بختیار
 در تناسخ می بگردد بار بار
 از زمین زرد گر کند فرو گام
 جاہل ست کو بر بے دانش ہما
 گر تو ای صبح را بکس بخش منان
 مخلصی و راحت ہر دو جهان

مال وزیر یا بد کند فقر و غرور
 تے وے خس ہم برد پیش حصو
 چون امید از لشکرے دارد سگ
 دردے گردد فنا آن لشکرے
 از ہمہ خود را بدانند چون قوی
 می شود خاکے بیکدم آن غوی
 از کہے پروہ نہ دارد پڑ غرور
 خوار گردد نزدیک آؤرا و مزد
 از دم مرشد رود کبر و گام
 ہم قبول او فتد بہ در گاہ کلام

علمت نیکی نداری بد میکن
 بر وجود خود قسم بے حد میکن و عطا
 آن بود ابلہ ترین مردمان
 کز بے نفس و ہوا باشد ددا (۵)
 حکم کند آہنگ ظلمے بادشاہ
 سود نمکند مرد را سچ و سپاہ (۶)
 بے اختیار من گرفتاری عمل
 بجز آید دل تو ز بند ظلم (گیتا)

خود خدا شونده و خود بند
خود ہماں ملصق درونِ خلق او
پہن گردانید خود را در جہاں
خود خدا مالک خود ہم کارداں
سر بگردے خدا چیزے بگو؟
ہر کجا موجود ذات پاک او
از فسون خود بگردد خود بکا
در فونش رنگ لے بے شمار

حق درونِ خلق و خلقت در خدا
کے شود گفتہ بہائے بے بہا؛

قائم و حق است با دار بر
از دم مرشد یگانہ داند ہمیں
خود خدا حق آزاں مخلوق ہا
ایں یگانہ داند دریں منطوق ہا
خوبستی خوب با حسن جمال
چہ شیریں ہستی جمیل بے مثال
پاک ہستی پاک از تو ہم کلام
ہردے مشنود ز گوش جاں مُدا

پاک پاک و پاک پاکیزہ تریں
صادقاں در یاد آں ربّ ہمیں

از خدا بودہ ہمہ امیں بخِ دین
از چہ مالک و ہم خود کار کن
ہر کی تواند کرد چیزے بے خدا
حاضر و ناظر ہوں در ہر نقصا
بازی خود را خورش باز نیچ
منظر صد رنگ را کاری گرے

عیف

چوں ہزار آرد بہ لک باشد دوا
پس ٹی انداز نہ گردد سیرا
می کند صد عیش با حرص و ہوا
سیرے گردد، دریں ذلت فنا
بے صبوری سیرے کے گردد کسے
بے حقیقت، لطفِ خواہش پانے
راحتے را اُلفتِ یزداں رہے
گر بصد طالع شود حاصل گئے

خود خداوندست مختار جہاں

و در کُن دائم زرت ہر باں

عامل و ناظر فقط یک کردگا
کے رسد بندہ بے چارہ بگا
ہرچہ باشد در نگاہش می شود
خود بخواد خود براہش می شود
ہرچہ کردست ہم رضائے او در
دور از مخلوق ہم شامل بلا
دانا و بینا ممیز آں مشار
واحد مطلق و الوہش ہزار

از عدم مرگ و تردد بر کنار

ہست قیوم و مدام و برقرار

اگر قناعت ہرگز نہ بود نشان
کے تو نحو سازدش مال جہاں
شعبہ و علم و جلم تریاقی دل اند
حوص و بعض و کینہ زہرِ قاتل اند
خاند دین گردد آباد از روح
لیک می گردد خرابی از طبع
مکن عمر ضائع بہ تحصیل مال
کہ ہم رُبع گوہر نہ باشد سال
(سعد کا)

بدرگوئے عارف بہ کسرِ زندگی لے دم مرگش بہ او بختِ زندگی

از کجا آید بہ غیبتِ راستے ہاں جہنم بر ملا در غیبتے

چرک بردانش شود از غیبتے مُفتزی را جائے ہم نے مدحتے

راندہ درویش را کی جا دہد ہم بختس جا نیکے زاں غیبتے

باز گرد رویش گردد مہر باں

می تو اں ہم مُفتزی یا بد اماں

مُفتزی را دہن گردد کج کلام از کلاخے غار غار آید مدام

مفتزی را ہم چو مارے زندگی مثل دام و دد و کرم گندگی

مفتزی سوزد بیاں حرص ہوا می فریبد ہر کسے را با دنیا

بد کن درویش بے نور و جلال می بگردد او کیں سفلی مثال

جانیا بد هیچ جائے مفتزی

باز ہم عارف بہ خواہد بہتری

پیشی مردم جیب کس ہرگز بوسے

نہ گردد پراگندہ گو نامسار

زاں نظر پوسٹی خصال سرمدیت

طفا تو فی هیچ کس را بد گوے

پراگندہ گوئی سخن اختیار

بد کسے را بد بختن ہم بدست

ہمیشہ بند سیزدہم

شلوک - سنت سترن جو جن پرے سو جن آدمی ہار
سنت کی بنڈانا نکا بہر بھسرا اوتار

ترجمہ منظوم - ہر کہ آید در پناہ عارفاں
عاطفہ مخلصی یا ہد ز جمالِ جہاں
عز غیب عارف کے کہ می کند
در تناسخ می رود گردش کناں

در ہمیشہ بند ذیل گو رو بابا صحبت عارفاں را در مان ہمہ مرمن ہائے
شکست و عصیان و خلاف آں بد گوئی زماں را موجب قہر خدا و گردش
تناسخ می گویند -

عاطفہ در دیشاں کلیدِ جنت است
دشمنی ایشاں سزائے لعنت است
عز ہمیشہ جز بہ وردیشاں سکھ
تا تو انا غیب ایشاں سکھ
عطار

مفتزی مانند درون نیم ماہ نے رسد پر منزل مقصود کہ

می بگردد در بدر در دشت با در بیا باں می زمد راه خطا

مفتزی زابداں را دل ہی لاشِ مردہ بے نفس جس بی پی

مفتزی رابج و بن باشد کجا می خورد ہم خود خمر خود کشته را

کس نہ گردد نگهبانِ مفتزی

نا ہدے خواہد شود باز ہم بری

مفتزی ایس طور ولویلہ کند چون بیرون آب ماہی می طید

آں گر سہ سیر نے گردد گہے سیر ہیزم نار را سازد گہے

مفتزی تنہا درون روزگار کنجد خالی کہ چون در کشت نا

مژندے گردد او از دین خدا چون بگوید او مداما افترا

غیبتے کارش بود از ابتدا

می شود آنچه زحق باشد رضا

مفتزی را خصلتے ست افترا گرچہ بد بیند بدوشاہ دگدا

پیشہ ہر کس کہ باشد افترا

ہم بہ او لعنت دہم فہر خدا

(عفیفت)

مفتری دائم درونِ انفتشا نے بگیرد مفتری جائے قرار
 مفتری باشد نہایت ناہنجاً مفتری راندہ آں پر درد گاہ
 از صفاتِ کشوری گردد تہی پرموزیں مسکین بگردوبے ہی
 مثبتلاً باشد بہ مرضِ افترا از خدا و دائماً باشد جدّاً

غیبتِ درویش کارِ بدترین
 ہاں نجاتِ او بدستِ صالحین

مفتریِ زاہداں دائمِ پلید او نہ گردد کہ ز کس یا بر مفید
 مفتریِ حق شناساں راسترا از ہمہ گردد درونِ راندہ ہا
 دائماً باشد او در کبر و غرور مفتری باشد مدائماً بے شعور
 در تناسخ می بگردد ہر دمی راحتش تبدیل گردد در غمی

نیست جائے مفتری در پریح جا
 وریسند و زایدش، یا بدوصال

علامن غیبت کہ کارِ بدترین است ازاں بدگوئے دائم ہم عزیز است
 عا آں کہ از دے ہست مردم را ضرر
 در میانِ خلق زو بنود بہتر
 (عطار)

بہشت بند چہارم
 شلوک تجو سیانپ سر جو سمد ہر ہر رائے
 ایک آس ہر من رکھو تاک دو کہ ہم بھج جائے

ترجمہ منظوم
 از درنگی فرگذر اے ہوشمند
 درد کن از یک حمید از چند
 در دولت باشد امید از آن خدا
 دور باشد شک شبہ بیم و گزند

در بہشت بند ذیلی گورو بابا ترک غرور و زیر کی را اختیار امید خدا
 بیانات را از فرائض بندگی شمرده و مناعت آں می فرماید۔
 گناہست بر آدمی ترک فرعن۔ کہ بر ذمہ اش است مانند فرعن۔ گنہا
 ز قید خودی بر کہ وارت است۔ ز غیر خدا چشم خودت است
 سخن نگہ بر ملک و جاہ و عشق
 کہ پیش از تو بودست بعد از تو ہم
 سخن نگہ بر نام پروردگار
 کہ با سخنی بہر کار زانی کا سحر

مفتری گردد ہمیشہ زشت دُو بہت از درگاہِ سبِ نعلت بہو

دائمًا محروم باشد مفتری نے بند و مرگ و حیاتِ بہتری

بر نہ آید نہ کجے بوی مراد از جہاں آخر رو او نامراد

ہم نہ گردگہ بہ غیبتِ سیر او ایی روش باشد اگر تا دیر او

کس نتاخذ خط زوہ بر کردہ اش

آں خدا تا ندیدار و پردہ اش

آفریدہ ہر لے آں کردگار دائمًا سجدہ بہ آں پروردگار

دائمًا باشید در شکر و ثنا ہر نفس باشید در ورد خدا

بازی خود را کند خود کردگار دیگرے آں کیست باشد و ثنا

ورد ہم باشد چون باشد ہر باں طالعمنداند دائمًا حق طالبان

می شود ہر جہ بہ فرمانِ خدا

می بگرد ہر جہ باشد زور فنا

باش دور از خصلتِ طبیعتِ بہر ہر کہ بد گوید بیا بد بد شہ

اے پسر کم گرد و گرد این خصال

از بر اے ایگہ ز غمت انما یں قلال

ان کساں وائے سعادتمند اند
منقباتِ حق کہ دائم ہی گنند
نامِ حق دا رند وائے بزرباں
ہم تو نگر ہم غنی ہائے جہاں
ہر کرا نام کیا شد بزرباں
آں کے ناو جہاں آسو دوان
کیک یگانہ ما شناسد کس اگر
دو جہاں نا او بگردو باخبر

گر پسند آمد بدل نام و سپاس
آں کساں گشتیں نیرداں شناس

از دم مرشد بگردو خود شناس
گم شود از دل ہمہ عطش و ہراس
صحبتِ صالح و توصیفِ خدا
می رہا بند خدا سے از درد و داء
ہر کہ خواند دایم حمد و ثنا
با عیال ہم فارغ از رنج و عناء
آں کے کہ بر سکی دارو امید
پس بدال کہ تجتِ سامش برید

آنکہ دارو وصلِ حق را اشتہا
نزد او آید نہ کہ رنج و عناء

نادا از سر صدق بر پائے دار
کہ حاصل کنی دولت پائیدار
اگر حق پرستی کنی اختیار
در اقلیم دولت شوی شہر یار
آن کے کہ بر خدا دارو امید
ضربِ بد کن کے رسد تاں جبید

عقیقت

تکیہ آدم را باید بیچ داں از برائے داوخت حق ہر باں
 بخشش آنکہ بسا در سیر ہم باز ناید تشنگی تا دیر ہم
 می دهد مرگ و نگہدار و خدا چہیت دست بندگان بے لہوا
 در رضا گش استراحت و اماں نام او را دار دائم بر زبان

ور دکن ہاں ور دکن از یک خدا

بیچ بندش گہ نہ آید بیچ جا

اے دل کم شکر و حمد گردگار راستی را کن دلاہم روزگار
 بر زبان آں آب حیاں نوش جاں باش سہوارہ بہ نیکین رواں
 چشم بند زنگ ہائے گردگار دوست صالح زد بگیر پر کنار
 پائے تاں بردار در راہ خدا شکر باشد موجب رد خطا

دست و گوش توبہ کار و ذکراو

باشد، و باشی بہ درگہ سرخرو

مکن تکیہ بر عمر نا پائیدار مباحن امین از بازمی روزگار

اگر بندی از بہر طاہت میاں کشاید در دولت جاوداں

اگر از شکر ایزد نہ بندی زبان

بدست آوری دولت جاوداں شیخ سعدی

حق شناساں اندر مہدی جہاں ہم نجات کل جہاں در بند شاں
 خادم را می ستند سالم جہاں خادم حق درالم راحت جہاں
 مالک رحمت تجز و نپوش کند ماژو مرشد شگفتے می وہم
 خدمت شاں می کند کس از جہند رحمت حق بر جہاں نجات بلند

ہر کہ مدد حق کند یا بد قرار
 آں کے رادد جہاں افضل شمار

ہر جہ تاند ہم بدانند از قضا دائماً باشد بہ نزدیک خدا
 می شود ہر جہ شود بے اختیار بس شمار دہاں ہمہ از کردگار
 ہر جہ آید از خدا داند شیریں بس خدا را می بدانند بہترین
 کس بہ سر چشمہ شود ماکل جہاں می سزود اورا غزنیہ اماں

احترام خادم از مالک جہاں

بس پداں مالک و خادم کی پداں

آنکہ نیکی می کند مدد حق تا س بہترین مردمان اورا شہاس
 باد راع ہر کس کہ خود را ہدایت جہش و آرا می از سپہ خواست

آنکہ بیانی برودتا باشد ہمام
 خلق خالق را کند ہم احترام

چلن نشیدِ دولی کس نامِ آبِ فارغِ البالیے بجز وہ مضطرب
 چوں بجز وہ بوب کے ربِ مہرباں خادش از کس بجز تیرہ جہاں
 می نماید ایندیش دراصل رنگِ خلط و خلقت شدہ او بہ رنگ
 سلسلہ فکر گردد کامیاب از دم مرشد ہما نامِ آبِ قناب

کشفِ گردِ گردِ پرہینی یخ را
 در کثافت ہم لطافت روئنا

نے کسے زندہ نہ آرد مرگِ تازِ این تماشہ جلوہ آں جاننواز
 از ہمہ رفت و شد و ظاہر نہاں شد بہ تا بہینِ خدا سالم جہاں
 از جمیع خلقتش ظاہر شود صد طرح ساز و معدومش کند
 گم شود گمے خیالِ لایزال ضبط ماندہ کائناتے در مجال

بے حساب است و فرقی تجمید حق
 لطف حق باشد شود تجمید حق

تو آدمی تو مقصدی تو نظری تو منطری	تو آدمی تو باطنی تو ظاہری
عملہ گرگشتہ در من و مانی	اے کہ مشاہدِ دبارِ بیکسانی
اے تو پنہا ز بس ہمدانی	نقدے وحد بکثرتِ آردی
از کہ بر قدر زدے بکسانی	دیدہ و دوز دیدہ عملہ توئی

ہر شگفتگی ما پیوند و کردگار
 آہنگہ دار و فکرِ حالِ ہر لبش
 پرورش ہم می کند پروردگار
 اے دل من آں کیا را یادوار
 قائم و دائم خدائے سر دگار
 کردہ آدم نہ گم بر سر رشتہ
 گر کے صد بار آں خواہش کند

کار تو بر سر رسد کے بے خدا

منفرت باشد بہ یادِ کبریا

نوش گلے کے می فریبید ہر کرا
 خود نمائی می کند منعم چرا
 ہر دے روشن ز انوارِ خدا
 آں ہمہ دولتِ خدا دادہ در
 کے تو اند بے خدا او تنگ دے
 اگر شجاعت را کند کس دعویٰ
 گر بخود گوید کے بچندہ نے
 نزد خالق کو دے آں بندہ نے

انہوم مرشد رو و کبر و خودی

ہم بیاید تنہا رستی وہی

باد ما دیو و نا از داقتت
 بیچ کس وہ ملک او بے اراو
 سہق ما جملہ از ایجا دقتت
 چرامی گدازی ز سود آئے زر
 در نہ افزاید سر کی تار نو
 چرامی کھی بارِ منت چو خر
 دل از نور طاعت ہنوز شود
 سعادت ز طاعت میسر شود

بہشت بند پانچواں دم
 شلوک : سرب کلابھو پو پر پوجہ برتتا جانن ہار
 جا کے سمن ادھر یے نانکے تس بلہد

ترجمہ منظوم ہر شہر آید زرب داد گر ،
 ادھر دار د ز حال ہر بشر
 یاد آنکہ می دہد راہِ نجات
 من شوم قربانِ خالق سر بسر

آگے :- در بہشت بند ذیل گوہر و با قدرت مطلق و علم الالہی قادر را
 بیان نمایند و بے چارہ گی بندہ را دا فح سازند۔ نیز آنکہ تا معلومت آن
 معاون کل برائش نہ رسد، بندہ ناتواں در بیچ کار دنیا و حقیر پیشرفت
 کردہ نمی تواند۔

نہ بیچ بر گے بر نہ او فتد از درخت : بے قضا و حکم آن سلطانِ تخت ،
 نہ پیش جہت عالم ہمہ اکرام ادست : ہر طرف کہ بگری انعام ادست
 بلا اے کہ خاکِ شوزہ را تو جان کنی : دے کہ نانِ مردہ را تو جان کنی
 و رو نہ گردانیم از فرمان تو ،
 کہر باشد غفلت اناحسان تو ، عطار

ہرچہ می خواہی بتوواصل شود
 نزدِ درویشاں بہ توواصل شود
 دلِ بدہ خرمال و از نخوت گذر
 و ذلِ آن در دلِ نزانہ بر شمر
 با عیض غل کن سفر با مال ہا
 ترک کن و بگرہ ہمہ جنجال ہا
 مہر جاگو پید ترا ہر کس درال
 سرخ رو باشی بدر نگاہ نال
 کس یگا نہ می کند این روزگار
 می شوم بر چہ نال کس من شار

آبِ زیر پائے درایشاں بنوش
 دقت کن دل جاں بہ درویشاں پیش
 خاکِ پائے صالحاں بر تن بہال
 کن ذرا بر صالحاں ہم جان مال
 می بیاید خدمتِ شاں بختور
 نزد عارف کن سپاسِ دادگر
 می نگاہدارند از عیبِ دزیاں
 حمدِ بیزواں آبِ حیواں نوشِ جاں
 در پناہِ عارفاں چوں رفت کس
 راحتِ جاوید را او بُر و بس

عطا از ہوا بگذر خدا را بندہ شو۔ زندگی می بایدت در زندہ شو
 غنا گرہی خواہی نصیب از آخرت۔ رو بدر کن جامہ ہائے فخرت
 غنا گر ترا عقل ست بادش قری۔ باش درویشاں بہ درویشاں پیش
 ص دل بہ دلدار بد تا کہ تو دلدار شوی۔ بہر قدم صاف کہ در برہ آں باد شوی

سقفه خادما چنین تکیه ستون	قایت مرشد کجی دل نیم خوں
سنگ درگش شتاود تا کنار	نزد مرشد مغفرت دائم بخاد
در افتادن بر تار یکی چیراغ	آں چهل عباد مرشد با فراغ
در بیابان راه رفته را نشان	نزد مرشد تو ریزد آل خیاں

پائے پاک مرشدم را خاک پا
بس مرا هم کایم دل آمد بجا

تو چرا غوغه دل جاہل کنی	هر چه مقصودت بہاں حاصل کنی
رنگ و راحت از خدائے خود شد	یا دکن حق تا دو دیگر را گداز
شکر کن بر آن کہ آید از خدا	بے خبر گر وی تو را سہ نامان چرا
چسیت آنکہ تو بخود آودہئی	سان پروردگادول برودہئی

عکس یاد کن در دل ز نام سرمدی
تا بر حرمت نیرد خالق پس روی

فیضان محبت از لیاہ کالین یک دولت گرانایہ و عزیزا لوجودی باشد و
برای تکیہ باید کرد۔

ہر کہ خاہد ہم نشین با خدا	گو نشین اندر حضور اولیا
آنکہ با تو در علم بر دست یار	روز شاد می ہم بر پیشانیار

ہدیشہ ۱۰۰ بند شانزدہم

شلوک۔ روپ نہ رکھ نہ رنگ کچھ۔ ترے گن تے پر ہم بھین
تسے بھجائے ناناکا۔ جس ہودے سو پرسن

ترجمہ منظوم
پاک از رنگ داندام و خط و خال
ہم بری از سہ صفت آں بے مثال
منکشف گردد وجودش ناناکا
ہر باں گردد اگر آں ذوالجلال

آگے۔۔۔ سے صفت دد سیکر سے گن۔ رجوگن۔ توگن۔ ستوگن
رجوگن۔ صفت غرور شاہانہ کہ دران خواہش جنگ و جدل وغیرہ شامل
توگن۔ صفت آتش غضب غصہ و لہجہ وغیرہ
ستوگن۔ صفت صبر و تحمل برداشت و فکر سالم وغیرہ
علا رجوگن توگن ستوگن سے گن۔ ہمہ خلق زائیا بود بے سخی
ازیں ہر سے گن جوگ سازد جدا۔ کند جوگ و اصل بذات خدا کے گیتا
ستوگن پود خوبی اہل کمال۔ کہ پاستدواں دولت بے زوال
نہاد و مژہ چشم و ابرو سے
نہ گوش از بہر شنیدن بود
صدائے گمہ حالے لبند و

پس کند زندہ کہ باشہ روی ہم گرسنہ را دہ صد خوردنی
 صد خنزیرہ می دہد از یک نظر بندہ از مقسوم خود یابد مگر
 مالک کل ہست مختار جہاں ثانی اش بودہ نہ خواہد بود آں
 ورد نامش کن مدائن و ایباں پاک نزار و در حق را کارواں

بیر کے بخشش شود لطف لطیف

آنکے از دل شود پاک و نطیف

بالیقین آرد کسے ایمان را یاد وار و دہر دے یزدان را
 مرد حق معروف گرد در جہاں دردش از یک خدا باشد گمان
 پاک کارش پاک ہم باشد اساس حق بدل باشد بہ دہن ہم سپاس
 حق نظر گرد بگرد حق نظام راست باشد کار ہائش در عوام

لا محدودے را چوں کس دید حق

وصل گشتہ آنکسے گردید حق

آفتاب از امر حق طبّاخ ماست اہلن باشد کہ گوید او خداست
 گردن از حکم خدا بیت بر متاب تا نمانی روز محشر در عذاب
 از حدائے خویش غافل مباحش از حدائے خویش غافل مباحش
 غافلانہ در رہ باطل مباحش

بلنگ با ز بچہ بے حسد ہو ہم ملائک مستاند در جستجو
 کئے ولادت از پدر داند پسر عالمے راستہ در تار آن پدر
 ہر کرا بخشد ز علم عقل رساں می شود در دردی چون خاما
 چوں بہتہ رنگی او سرگرداں کند در تناخ ہم بہ صد دوران کند

جانے او در ہر ولے پست و بلند

گر بداند خدا دانا شوند

حق پدید آمد بصد رنگ و نمود البتہ گوناگون از یک وجود
 گوناگون ظاہر شدہ او در جہاں آن خدائے لایزال بے نشاں
 صد نمائش درومی کردہ بپا نشر گشتہ در نظامش خود خدا
 طرز ہائے گوناگون در کار او قیمتش در دیدہ مختار او

ہر ولے باشد مقام کسبریا

زندگی آید ز دردِ آن خدا

آگہی - سترنگی - سہ صفت دینوی - مراد از دنیا -

غلا - ہر آن کس کہ خواند عزیز است او است کہ از صاحبان تمیز است او گیتا
 غلا - کسے کو بداند کہ ہر جا خدا است - لیکن ہر رنگ و شافش خداست -
 سہ - پنا - ہندہ شو با خدائے کریم + بقیر از کم نیست رائے کریم گیتا

یاد کن دائم زرب لایزال در گندہ راز الفت و صفت رجال
 نیست چیرے یا کے از حق جدا از ہمہ ظاہر شود ذاتی خدا
 خود خدا داناست ہم بنیایمان گود و ژرف و ددرس آن راز و
 ہست بے حد اس خدا رخشہ کے ہم لطیف و ہر باں بخشہ کے

من خدا بر پائے بند و ممان
 خواہش تا تک ز دل بودہ چنان

آں مراد آور و ماویٰ اماں ہرچہ کہ دست می شدست دائم ہماں
 طرفۃ العینے باز و انہدام از خدا داد نہ کس راز و مرہم
 ہر دمی زو شادمانی و نشاط نزد او شنوم کہ باشد ہر بساط
 شہ بہ شاہاں جو گئے در جو گیاں خانہ دار و ہم فقیر ز اصداں

حق شناساں شادمان در یاد حق
 کس نمی داند ز حد جاد حق

علاہم ہست از قدرت کردگار نہ کار من دست این کار و بار
 علاہ ہر بند آزاد او ساز دست زہر گو نہ علم شاد او ساز دست
 غم یک سخن شد موجب ہر دوسرا چون بخوابد ہم کند بر جسم و را

پذیر حق باشد کلامِ صالحاں در دلِ صاوق نشیند حق ازاں
 از تمیز حق بیابدور کسے دردِ نام آرد نجات ہر کسے
 خود خدا حق است و حق افزیدگان حد و از حج آں بدانند مہرباں
 کائنات از کردہ آں کردگار کس نہ تاند و گیرے آں را شمار
 کردہ کے داند بہائے کردگار

از قضا آید ہمہ اندر شمار

ہر دمے خورسند و مسرور جا لذتے آمد شناسیدہ خدا
 جذب گردوم بڈاں رنگِ خدا در کلامِ مرشدے یا بد خدا
 می رہاندوز ہمہ رنج و فغاں ز نجات آید بہ ہر کس در جہاں
 طالع مند خدمتگذار زابہاں خاموش در قربِ حق بے کراں
 وصفِ حق خواند ہماں خدمتگذار
 از دمِ مُرشدِ مٹر آید ہزار

ملکہ پرودہ دم و از دایہ بردار۔ بعد بی پرودہ ستر پہناں میں
 در چشمِ ظاہر نمی تواند دید۔ حن جاناں بدیدہ جساں میں
 در بسرا آمد خزان رنج دستم۔ عشرتِ فصل و نود بہار رسید
 مٹر روح را بدم و انیس آمد۔ قلب را مونس و قرار رسید

آقلے نوش

حق قدم و حق قدم بوس کیا حق پستی زان بہر خادمِ عطا
 حق از دیدار و ہم بنیدہ حق حق خدایا در شنا باشدہ حق
 راستی آن حق و حق ہمہ است باز خود بخو کار سیت ہم خود نیک ساز
 ہم کلاش حق و حق خوانندہ اش صورتش حق است حق بنیدہ اش

ہر طیس حق تاست و ہر چیز خدا

حق همانست دائماً بے انتہا

صاف باشد ہر کراہر حق یقین کردگار خود شاسد او بہیں
 ہر کرا آمد یقین از یک خدا اہل عرفاں در دلش گشتہ بپا
 بے مہابت آن کسے باشد جنیں یک شود با ملجائے خود راستیں
 جنس و جنسش شود آ مینوختہ کی تو ان کردہ جدا آن رنجیتہ

می رسد بر راز دانائے بچگان

بانشاں گرد و چوں گرد بچشاں

ما کہ باقی ست ہرگز نہ گرد فنا۔ بود جلوہ اش جلوہ کبریا
 ما ہر آن کس کہ باشد بیاوش مدام۔ بہ بیداری و خواب ذکر نام
 ما کہیں و مکان با ہم آ میخند۔ جبار تعیش بر آ میخند
 ہنگام بنید برع عالم آراے او بجز عارف غرق صیا اوما

ہشت بند ہمد ہم
 آد سچ جگاد سچ ہے بھی سچ
 نالک ہو سی بھی سچ

ترجمہ - از ازل قائم خدائے راست است
 جگ بدل شد ہم خدائے راست است
 راست است ہم کروگار حق کنوں
 تا ابد دائم خدائے راست است

آگہی - جگ کہ مثل سال و قرن پیمانہ وقت است (و آں از چند میلیون سال
 می باشد) جگ ہا در شمار چہار اندست جگ - دوا پر - تر تیا و کل جگ
 از ازل حق بوده است حق زمان ابتدا -
 ہم کنوں حق است نالک تا ابد باشد خدا نذر معرفان

علم و کریم و رحیم است او - جہاں حادث است وقت و قدم است او
 ای زمانہ جو برابر است کل جگ زمانہ حادث نامیدہ شدہ دیگر ہی گویند کہ زمانہ
 مرکب از آمدنی است کہ ہاں انسان بر فطرت ظفر طاب خواہد شد

مورچہ لگ راد بد قوت چناں لہ کند لیون ہا لشکر ازاں
 چوں نگہدار دزم گش ہر کرا دستگیر می شود در ہر کجا
 جہد و جہد صدمط دار و بشر کل تدابیرش شود صرف نظر
 کی تواند کشت یا کردن رہا خلفتِ خود دانگہدار و خدا

تو چرا ہستی متوش لے بشر
 یاد کن از آں خدائے دادگر

دم بدم باشد ز حق و در صفات نوش جاں باشد ز نام آب حیات
 گوہر نامش بدست آید اگر بر کسے دیگر نہ باشد گہ نظر
 عشق و دولت حسن از نام خدا صل و راحت ہم ز نام کبریا
 مرد میکہ سیر انداز لطف نام جان و تن در ذکر زیند لا کلام
 خویستن، بختن، نشستن در ہماں
 خاموش مصروفِ خدمت و ایماں

ع۔ ہر کرا بخشد توانائی خدا۔ رہنائے خلق خود ساز و در (ضعیف)
 ع۔ کی توانا را توانائی بیان کردہ تو اس کی تواند تا بماند بخشش حق را نشان
 ع۔ دست سلکے مسکم در۔ نیست کس راز ہرہ چوں و چرا نقہ عرفان

بر رضا باشد چنان خدمتگذار
در پیش دانا باشد تیار
خادم حق دانا خوش اعتقاد
باطمہارت مٹا باشد از بہناد
خادمش داند خدا را در کینار
خادم حق را خدا در رنگ یار
خادم حق را خدا پروردگار
می نگہدار دورا در ہر مدار

خادمے ساز و شود حق مہربان

خادمے را خداوندش ہم نگہبان

پیرودہ ستار بر خدمتگذار
می نگہدار دورا در ہر مدار
خادم خود بخود بار و سرفراز
می بہ بخشند نام خود بر بنیاز
می نگہدار دورا با آبرو
خدا اورا کی بتاند جستجو
خادم حق را تا نازکس رسید
از بلندان ہم بلند تر حق مرید

بہر کرا و داخل کند در خدا ماں

آنکھے در وہ جہت گزویں

عطا میدہد ہر خواستے را مستعان۔ اجر و مزد و مانتان و قائمان
عطا گرچہ خادم عامی و مفلس بود بہتر از صد عابد و مسک بود
عطا بہر کہ پیش صالحان خدمت کند۔ اینزدش بادولت و حرفت کند
عطا بہر کہ خادم شد جنانش میدہند ہم ثواب غازیانش میدہند

ہمشت بستہ بچد ہم
 شکوہ سیت پر کہ جن جانیاست گور و بیا تلو
 تیس کے سنگ سکھ ادھرے ناکہ بر گن

ترجمہ منظوم ذاتِ حق چوں بر کے شد آشکار
 ہادی بر حق شدہ آنکس شمار
 پس درونِ صحبتش یابد نجات
 کس کند شکر و ثنائے کردگار

آگہی - ہمیں بخت بند گورو با با صفاتِ مرشد کامل را داغ سازند فانکہ
 مریدانیکہ بہ ہدایتِ مرشدِ کامل رفتار نمایند از جمیع بلیات نجات یابند۔
 لا حَبْرَ درویشاں کلیدِ جنت است ؛ دشمن ایسا سزائے لعنت است
 فلا اے پسر در صحبتِ مرداں دوائے ؛ تا نظر مایابی از فضلِ خدا
 لا ہر کہ پا اندر وہ مرداں نہاد
 کے رود ہر گز بہ دنیاں مراد
 (عطار)

حمد و شکرش برز بائش دایاں
 ہر کہ دردش می کند از جان دل
 خادے را بخشے از مہرباں
 با خدا باشد ہماں کس شستقل
 ہر چه شد یا می شود زان یا خبر
 بر رضائے مالکش باشد اگر
 علمت آسکش بگویم من چہاں
 صفتش آرم چہاں من زباں

آنکہ باشند در حضورش ہر زماں

میشوند محسوب در دائم کا ملاں

صحبت شاں یا دلم کن اختیار
 حق خدا را چون کہ دانستہ کے
 جان و دل را ہم بلہ ایشاں کن
 نعتے بخشید خالق بوبے
 در پناہ او ہم از آسائشے
 ہم زد دیدارش خطا را بخشے
 زیر کی را اے دلم تو واگذا
 خدمت آں کس بجان خود سپا

زاں سبب از مرگ و پیدائش رہی

گر قدم جائے چناں در دل ہتی

غلام شوی دور از حضورِ اولیا
 یا گفت حق اندر سفر ہر جا روی
 در حقیقت گشتہ دور از خدا
 باید اذل طالب مردے شوی
 یا دست را میسار جز در دستگیر
 حق شدت آں دست اودا بگیر

کار بند برپندِ مرشد کس شود رازدانِ حقِ ہماں از بس شود
 در دلش ہر دم جمالِ کردگار بر چناں مرشد بگردم من نثار
 آں چناں مرشد دہد ہر نعمتے یا خدا باشد کہ او ہر ساعتے
 خود خدا در خادمِ او در خدا ذاتِ حقِ واحد دریں شک ناروا

نے بدست آید بصد عقل و ذکا

مرشدِ کامل بہ بختت رہنمسا

ہم ز دیدارش شود ہر کس طہیر ہم قدم بوسی اور ہم زہیر
 ہم بدای صحبت شود شکر و ثناء ہم رسائی تراں بدرگاہِ خدا
 المٹانِ گوش از سخنانِ او صبر در دل از دلستانِ او
 مرشدِ کامل را ہم مخفی کلام در نگاہ آرد دہد راز و مرام

کے بہائے مرشدِ حق می شود

ملتفت گردد وصالِ حق دہد

لا اذ دم مرشد رسمِ ہا رسمِ عرفانِ خدا از دم مرشد نماید جلوہ حق ہر گجا
 یا مرشد م رواج روا تم من مرید مرشد حلقہ در گردنم بیخِ غوید مرشد م
 غیر مرشد من ندانم محفلہ یا معبدے
 حق پرستم از دم از زان رشید مرشد م (عقینت)

مرشدِ حق ہم نگہبان مرید دائماً باشد مہربان مرید
 از نجاست ہم نگہدار دورا زان مریدش می کند درود
 می نماید فرخ بندہ ہائے مرید اورا ہم بطلان زدل باید کشید
 آں مرید مرشد از نام آر بند از دم مرشد ازو طالع بلند
 ہم محافظ مرشدش در دو جہاں
 می نوازدا در اچوں رُوحِ رواں

ہر کہ بدم شد شود خدمت گزار در بہ فرمائش شود از دل تیار
 بر کسے گاہے نہ باشد خود فروش یاد حق ہم در دیش باشد بیہوش
 دل دہد سوغات مرشد را اگر می بگردد در مرادش با ظفر
 در کند خدمت و باشد بیغرض وصل حق یا بدہماں کس مجرّض
 بر کسے رب مہرباں گرد اگر
 پند مرشد می بگیرد آں بشر

لہذا ہر ادر باش در فرمانِ حق تا بیا بی جنت در رضوانِ حق
 غلا ہر کہ پائند رہ مرداں ہنسا کئے رود ہرگز بہ دنبالِ مراد
 خدمتِ حق طاعت و حمد و شانت عکد
 تانہ پنداری کہ حق از من جداست

در پیش باد خنک یکیم وزید	زان نشاط آمد و رنج خم دوید
ہم برفت اندیشہ مرگ و حیات	از دم مرشد کمال تربیات
رفتیم و ترس و از خوف فرید	ہم ز بونی با بگشتہ ناپدید
از کسے کہ خادم شد دستگیر	نزد مرشد و در دکرم از کبیر

شد تردد و نغم، شد حاصل قرار
گوش کن از وصف حق آموزگار

بے صنعتا کہ با صنعت پروردگار	قادر مطلق جہاں را کردگار
خلق کردہ خود ہمہ زیر و زبر	ارح کار خود بدانند خود مگر
دیگرے کس نیست با تا با توں	خود درون خلق باشد بیگان
در ہمہ شامل شدہ چون پود و تار	اکشتاف آن بس از مرشد شمار

آفریدہ آن ہمہ از قدرتش
بار ہا قرباں شوم بر قوتش

۱۔ آگہی۔ حدائے کردگار از پنج صفات بالا تر و زان صفات را در آنجا گنجائش نے
و ہم دارندہ بیچ صفات حمیدہ و ستودہ خود اوست۔

سہرچہ بینی در جہاں بے بقا
نہست یزدان آن دلہ ہم دورے

مورتا مار و ز مردم تا مسرا
نہست خوشبو گل دلہ نے تا خدا

برز بانم نغمه آتش بے شمار خوب داند زان نقطہ پروردگار
 سنے رسد بر نغمہ آتش این حقیر بر تر و تار س تصور نا پذیر
 بے عداوت خیر خواہ بے اشتہا کس نتانہ تا بگوید ز و بہسا
 ہر دمی ساجد بد و زاہد ہزار از قدم جائش بدل دارند قرار
 بار صد بر ہادی ام قربان شوم
 یا فتم میں راز را از مر شدم
 شربت عرفان بیابد کس بجایاں آب جیواں نوش منی بیگمان
 نے زوال آید بدن کس گلے ہم در دلش نام خدائے ذی نعم
 بہشت پہر نام یزداں بر زبان پسند حق گوید بڑوئے خادمان
 دُور باشد از ہمہ آلائش ہسا در دلش قائم بگرد و یک خدا
 در شب دیچور روشن این چراغ
 از عناد ہم دلا یا بد فرارغ

آگہی و خدائے کردگار از جمیع صفات بالا تر و زان صفات را در انجا گنجائش
 ہم دارند و جمیع صفات حمیدہ و ستودہ خود اوست
 ہرچ بینی در جہان بے بقا مورتا مار و زم تا مرا
 نیست یزداں دلے ہم دورنے نیست خوشبو گل دلے نے زوجہا

ذکر کن در صحبت صاحب دلا
ذکر حق را تکیہ جانت بد ا
چارہ ہر کار را نہ برکنار
الفی حق در دلت نہ برقرار
چوں عنان کار با در دست ادست
گیر محکم جنس از دامان دست
مال حق اندوز باشی بخور
از دل صاحب دلال میں پند

در دل خود از امید حق بدار
ہر مرض از جان تو گرد فرار

تو برائے زردوی ہر چار سو
اصل دولت می بیابی نزد تو
تو کہ خواہی را حقت باشد فزو
در ولایت صحبت صالح سکو
کار نیک می دہ نام نکو
شہرتے خواہی پناہ حق برو
نہ بہ صد چارہ رود گر لعنتے
می رود آن از دوسے مستے

بہترین گنجینہ معمولہ حق
یا دکن حق را شوی منظور حق

دست اگر داری برد دامان خانان
سوے ادی رو اگر پار ہر رفتار است
قلب و جان از نام حق معور کن
نفس باطل را از میں مقہور کن
مداں گنجے بہ از گنج تساعت
غنی حالت ہر دایں بعناحت

ہشت بند نوزد ہسم

شلوک - ساتھ نہ چائے بن بھجن بکھیا سنگلی چھار
ہر ہر نام کما دنا نانک اہیہ دھن سار

ترجمہ منظوم - ہمرہ تو نیست جز ذکر خداے

خاک دانی سم آلودہ ماسوائے

کن فراہم ذکر حق را دوستے

فی الحقیقت دولت بے انتہاے

آہگی - در ہشت بند ذیل گورو بابا وسیلہ نجات و توشہ راہ آخرت ذکر

واذکار خدا دندی رامی فرمایند و آن را دولت جاوید و دارا فی فرید

گفتند آنکہ فراہمی آن نزد صاحبین و عرفائے راہ خدا می شود کہ روحانی

خزانہ داران آن دولت سرمدی اند

علاوہ ہم کن ذکر آن پروردگار دولت جاوید نام کردگار

از سرت انداز بارِ فاخرت چون سفر داری ز راہ آخرت

کن فراہم دولت جاوید را دولت نایاب حق تحمید را

۵
 ۲ے رود ہمراہ تو گمہ مال دزر
 پس چرا چنپاں شومی باں بخر
 دولت تو زن پسر ہم خاندان
 زان ہمہ گو کیست از تو یا رجاں
 ایں نشاط و حشمت فرماندی
 زان ہمہ گو از چہ رنگے می رہی
 در ارا بہ و ربہ پشت اسپ و
 ایں نمائش بے حقیقت در حیل
 ہر کہ آں داد ست ز وہستی غوی

غافل از مالک پشیاں می شوی

۶
 پذیر مرشد گیر اے نادان شفیق
 بے عبادت اکثر علما غریب
 و در وحی کن اے دل غم خوار
 پاک باشی در دل از جان و تن
 در تصویر پائے پاک ا و
 گم ز صد دوران گردد اشم تو
 یاد کن خود ہم دیگر را یاد دہ
 از شنیدن گفتن و بودن پرہ

نام بزدان بہترین جنس ہا

بے ریا تو یاد کن دائم ورا

۷
 علا خویش قوم و دوست آن ہم زن بسر
 کس نہ ہمہ ہیبت راہ آن سفر
 بے گز نہ گذشت بر ما ساحتے
 با حضور دل نہ کرد م طاحتے
 بادشاہ جرم مارا در گزار
 ما گنہگاریم و تو امر گزار
 ساہا در بند عصیان گشتے ایم
 آواز کردہ پشیاں گشتے ایم

کُن دِلت بیدار در ذکر خدا دل دود ده سوادان آید بجا
 بیخ آسبے نہ آید گہ بہ او در دل ہر کس کہ باشد یادِ حق
 "کل" زمانِ آتشیں بخت نام استراحت نمان بیاد حق مدارم
 خون راند و مراد آرد بجا ہم فروزان روح در ذکر خدا

زاں بدل قائم جلال لایزال

می بُرد از بیخ و بن مرگ زوال

راست باز بچہ را حق کلام خام گردد در تناسخ، مردخام
 خادمی را از تناسخ نخلصی با تو اصنع در پناہ ایزدی
 زندگانی را تیر بر سر رسد ذکر حق تکیہ نہ بر سر رسد
 لے بصد تیر غیر زناں رہد صد صحیفہ ہم اگر از بر گتند

در عبادت بادلت باشی اگر

ہم بیابی پس مرادِ دل مثر

آگهی کلی - پیامی وقت چهار جگ یا یک مروج اند کہ ہر جگ از چند لیون سال گفتہ شدہ
 ازان جلفی زمانہ کل جگ می باشد و کل عناد ما گویند نیز آن را زمانہ آتشیں گفتہ
 شدہ نام خدا تا بآن را زمانہ سازد و بہ باعث استراحت القلوب شود

ہمشت بندہ سیم

شلوک - پھرت پھرت پر بھ آئیا پر یا تو سرنائے
نانک کی پر بھ بینی اپنی بھکتی لائے

ترجمہ - در بدر گشتم تو پس آدمم
در پناہ تو خدا بس آدمم
بندہ را در خدمت خود برگزین
نزد تو مالک بدین عرض آدمم

آگے :- در ہشت بند ذیل گورو بابا از حال کسے کہ بعد از پشیمانی از گناہان
خود بہ در در بار پروردگار تائب گشته عرض مغفرت را می نماید
می بیاند و آن کہ ایں مراد بندہ ضرور قبول گردد -

گشتم گشته آدمم بر تو قدیر
از ہمہ در ہا گذشتہ ایں غریب
گر مرا گیری بخد مت حبذا
گر فوازی ہم بہ رحمت حبذا

عفی

زنگ و چرکِ دل رود از یادِ زہرِ دنیا، خود پسندی گم بدو
 باش بے غم، بارفاہ، در سکون ہر نفس نام خدا باشد درون
 از ہمہ دانشِ دلا تو در گند نزد زاہد رو بیابی حقِ مثر
 مایہ حق آر کن سوداگری حشمت گیتی و از درگہ بری

حق نظر آید درون ہر دے

بختور گر دد چناں چوں کس دے

ور دکن از یک و از یک کن ثنا کن پرستش از یکی و از یک جا
 ہم بخواں اوصافِ او بے انتہا جان و تن شاغل بہ ذکرِ آں خدا
 آں یگانہ لا شریک و احدیت خلط گردیدہ او در ہر شخصیت
 از یکی آمد ہمہ عالم اتم در شنائش مغفرت از اتم و دم

جان و تن باشد ز زیدہ دریکی

از دم مرشد یقین جسم بر یکی

چوں دے ناپاک گرد از خط پاک گرداند و را نام خدا ^{عنیف}

عے بجا آید در اسماز یکی ہا صد ہزار - نغمہ عرفاں

غیر تو نیست تا ترا بیند

در حقیقت ترا تو بینائی

آرزوئے خادمش بر سر رسید
 چون ز مرشد عقل طیب بر رسید
 رحمت حق بر خدوش پایدار
 شاد گشته از خدا خدمت گدا
 مخلصی یابد برزیده بند ما
 مرگ و پیدایش و ہم گم درودا
 خواہش خادم بر آمد ہم مراد
 نزدیکان روز و شب گردیدن

بندہ خود را بخود داده وصال

محو گردد چون به یاد ذوالجلال

ز مشقت چون تلفت نزد خدا
 آن خدا باشد فراموشم چرا
 آنکہ بخشیدست ہر فرمودگی
 آنکہ زو آید بہ کہس زندگی
 می نگہ دارد درون آتشی
 کس یگاں داند ازین ساں بخششی
 می کشد آنکہ ازین زہر خطا
 پس بدوند پارہ دلوانہا

یاد داده این ہمہ مرشد مرا

پس ازاں من می گنم و در خدا

خدا روح را ہدم دانس آمد
 قلب را مونس و قرار رسید
 بلا ہجر جانان گذشت و وصل آمد
 لیل ظلمت شد و نہار رسید
 در بائے عاقبتش ندارد پایان
 در شکر زبان حاضر و دل ہم جبران
 (آنکہ تو)

۱) نکتی ام بردر تو یا خدا
 بخشے کن، لطف کن برائیں گدا
 خاک پائے صالحان بر من گزار
 ایں مراد من خدا خدا بر آر
 حناکم من دریاں لشکر خدا
 ہر نفس باشم بہ یاد کبریا
 در عبادت بگزر دہر صبح و شام
 تا بہ ورد ایزدی باشم مدام

از یکی باشد پناہ وہم ازار

اسم اعظم را پناہم بس مرا

۲) در نگاہ جانفراش راحتی
 می بیاید کس یگاں ایں شرتی
 بیگشتہ ہر کہ ایں شربت چشید
 نئے پریشانی ہداں مرد فرید
 نوش جان او چنان شرب ولا
 اشتیاق آں از نزد اصغیا
 دیگرے ماندہ رود بر جاو حق
 دل منور دایماں در یاد حق

یاد حق باشد نصیب بختور

راحتے ہم از واد حق شمر

عا چون خورد شید کہ نور بر منزل است
 ہاں گوند او شمع ایں محفل دست
 یاد حق باشد ہم از طالع فراز
 راحتے باشد یاد کار سلاز عین

مالک بخشش رحیم بے کسان دانما لطف و کرم بر عابدان
 بیکساں را مالک و پروردگار بنده را می پرورد در هر دیار
 از ازل قائم کفیل و کردگار قدسیاں را حکمیہ جاں پائیدار
 هر که وردا کند گردد طہیر دل درون الفت ربّ ظہیر

ماہمہ ناپاک و دون و بے خبر

در پناہ تو کیائے با ظفر

ہم نجات و ہم حنت باشد و را لحظہ اگر کس نشیند در شنا
 حکمرانی صدر تم عظمت در اں گر پسندد کس تہمراز لامکان
 از لباس و خوردنی و زہم طرا آن کلام مرشد کامل سبب

استقامت دہ بہ نزد صالحان

دل مغرور استراحت را نشان

علاحدایم غیر از تو فریاد رس توئی عاصیاں را خطا بخش بس
 یا نفس جز بہ شکر خدا بر میار کہ واجب بود شکر پروردگار
 بی نشاید سراز بندگی تا فتن کہ دولت بہ طاعت تو اں یافتن
 پرستندہ آفرینندہ باش در ایوان طاعت نشیندہ باش

شیخ سعدی

کن چنیں کارِ مائے دلدارِ من
 یاد کن در یادِ او راحت بے
 در و دادش می رسی تو بر کنار
 راتختے نزدِ خزینهٔ سکون

پس ہمہ رنج و محن گرد فنا

و در کن دائم ز وصفِ یک خدا

شد کشش خواہش و لالچتے پدید
 ہم سکون در چشم از دیدارِ او

الفتِ حق در روانِ قدسیاں
 لطف کن و بخشے کن مہرباں

از دم مرشدِ کف و درِ مہمان
 نے تو اں شد شکر و وصفِ او بیباں

وہ آنکہ غلط و ملط در سالِ مہرباں

نہ آزاد شد آن دل کہ گرفتار تو شد مرست از ہوس
 بلا چشمِ عارف مرست در دیدارِ او
 سیر گرد چشمِ خدمتِ گلدارِ او
 کہ از جلوہ گراست در ہر کس نام
 نگہ از تاملِ مہکن بر ہمہ گیتا

در نظر بودہ نہ چوں کس برتر آب از کجا بودہ بگو جرم و ثواب
 در تجرّد چوں بخود بودہ خدا پس بہ کی جنگ جلدی بودہ کرا
 در تصور بے رنگ بے سانی پس نشاط و سرخ گو بودہ بہ کی
 خود خدا احد ز خود ظاہر بدہ پس بہ کی اُلفت و سوا س شبہ

واجب بازی خودش بازیگرے

آفرینندہ نہ ہرگز دیگرے

چوں فقط بودہ ہمانا یک خدا کی بہ بندش بود کی بودہ رہا
 بود واحد نارسا بے انتہا کی بہ فردوس و جہنم بود وا
 چوں خدائے پاک بودہ درگو از کجا بودہ ہمہ ماویٰ منوں
 نور ربّی چوں در خشان عیال کی نمی ترسید کی در ترس جا

بازی خود را خودش ہم لادہا

مالکم باشد دور از فکر و گمان

عاکس نمی داند راز ہائے منان و آنکہ چہ بودست پیش ازین جاہا

چہ چہیت توحید خدا آموختی

ضعیف

خویشتر را پیش و احد سوختن

ہشت بند بیست ویم
شکوہ - سرگن بزگن زکار سن سما دھی آپ
آپن کیا ناکا آپے ہی پر بھ جاپ

ترجمہ منظوم - بانشاں بودہ خدا ہم بے نشاں
در چیں حالے کہ ناید درگماں
آفریدہ زاں جہاں را ناکا
تا بیارد و رد خود را بر زباں

آگہی - در ہشت بند ذیل گورو یا با جنوری در ہمہ جا در یک زمان
صفت کاہ مطلق را وضاحت می دهند و اینکه او در ہر کیفیت و لطیف ہیں
گردیدہ دے خود را چشم ظاہری در پردہ گذاشتہ است -
دل اگر دانا بود اندر کنارش یار است چشم گر بینا بود در ہر طرف دیدار است
ہر طرف دیدار مادیدہ بینا کجاست ہر طرف طوطا صحت ہر سو شعیرہ افکار است
ہماں جلوہ شد جلوہ گر در ہمہ ہماں نور تابش کند بر ہماں (گیتا)
آگہی - سرگن - مالک صفات - بزگن - از صفات بالا تر ہیں

بود شانش چوں بخود آراستہ
 کاسبِ کامل جدا بود ہر زمان
 کی سپر مادر برادر خواستہ
 کے بہ بید و کتب بودہ ہم بیان
 بے تغیر بود چوں حق در قرار
 کے شگونِ نیک بد را انکار
 آنکہ نزد ہر کسے ست ہم بعید
 کی شود مالک با شہ کی مرید

ہر کسے ماندہ درون حیرتے

خود خدا داند از وہ صفتے

دور از اِخفا ہم از حرج و فریب
 احترامِ خود خودش کردہ بجا
 کی بود گرہ ز مایہ را نشیب
 سہ صفت گاہے نہ نزدیکِ خدا
 چوں ہر جا آں خداوندِ وحید
 مضطرب کی دکی باشد سعید
 جانیکہ خود انکشافِ راز کرد
 قاری و سامع را ہم بے ساز کرد

آن خدائے ارفع و بے انتہا

می بداند آں خدا از خود خدا

بیتِ تغیرات اے صمد
 آن شہنشاہِ جہانِ اقتدار
 در ازل بودی و باشی تا ابد
 غیرِ تقدیر و بیانِ بندگی
 (آقائے نوش)

چوں درونِ لا بوده لایزال
کے تولد مرگ بوده یا زوال
نیک و بد باشد بدستِ ذوالجلال
پس چرا باشد ز ترسِ از حال
اُن یگانہ بے قیاس ہست لاک
پس فرشتہ ہا درونِ چہ حساب
دور از ادراک و ژرف و نارسا
پس کرا بندش و کی باشد بربا

با تعجب خود معجب ہم سماں

رنگ و صورت خود و ہم واجد از ان

مالکِ کل کائناتِ برستی
تو چرا چرکی چہ داری شستی
لا تعلق مستقل خود در محل
کی بہ سخوت یا کرا بوده زلزل
چوں فقط بوده خود مالکِ خدا
پس کرا بوده دغا از کی خطا
چوں بہ نور خود منور ہر زمان
پس گرسنہ سیر کی باشد در ان

کار فرما کار کن ہسم کردگار

آفرینندہ را باشد کے شمار

یست جز تو خالق ہر دوسرائے
ذاتِ پاک تست بے چون و چرا
چوں بہ صحرائے بی خلوت صرف
عالم از شہر تست صحرائے
در حجاب اندکہ ماندہ ہر گاہ
خود تماشا و خود تماشا فی

ہشت بند بیت ودوم
 شلوک - جی جنت کے ٹھاکرا، آپے ورتن ہار
 نانک ایچے پسریا، دو جاگہ در شٹار

ترجمہ منظوم - مالک انسان و حیوان دادگر
 ہم کند داد و ستد با ہر بشر
 پہن گردیدہ خود او در کائنات
 کئے نظر آید بیاں جا کس دگر

آہمی - در ہشت بند ذیل گورو بابا رشتہ ہر ذی روح دارا سستا بہ خدا بیبا
 می کنند دینزائیکہ بے امر خدا ہوئے نہ جنبد - مختار کل، قادر مطلق، دریک
 نماں موجود بہ ہمہ جامی باشد -

ع مالک کل جانداراں در ہمہ خود کارکن
 پہن گردیدہ ہر جا خود خدا تا یخ دین
 خدا بارہا کرد بنیاد خلق : کہ دست مختار ایجاد خلق (گیت)
 قانا و زور آور دبر تراست محیط جہاں دجہاں پر درآ

در وجود آورد چون این کائنات شد ظہورش بس بہتہ گمانہ صفا
 امتیاز نیک و بد شد زان دلائل ترسِ دوزخ، خواہشِ جنت در
 ۷) زان شدہ جمال گیتی ہم بپا کبر و اُلفت، شک ہر اس ہم ہوا
 عزتِ درج و نشاط و ذلتے برزباں آمد ثنا و صفتے

خود تماشہ کن تماشہ ساز ہم

سلب شد مانند یگانہ باز ہم

جائیکہ مرتاضِ حق، حق جلوه گر گستر دہم کائناتے زان اثر

ہر دو جانب را فقط مالکِ خدا از صفاتِ خود بداند کبریا

۸) خود تماشہ گر تماشہ ساز ہم خود نشاط و زندگی پرداز ہم

انتفاحتش موجبِ قربِ خدا دیگرے را بازی ہائے ہر کجا

بے شمار و ژرف، بید، لا کلام

ہر چہ آید از خدا گوید غلام

علاصفتِ رجوں، جوگن دستوگن، کہ بچ کس ازاں سبر نیست -

علا آفتاب آمد دلیل آفتاب :

گرد لیلت ہاید از دوسے برخ متاب

حاضر و ناظر بہر جہاں لطیف
 بر سر پر بندہ باشد ہم لطیف
 بانجہر از کار ہر کس آگ خدا
 عالم الغیب است موجود و بجا
 پرورد مخلوق را بر صد طریق
 آفریدہ را نظر بر آن خشیق
 می پسندد ہر کرا وصلش ہد
 بندہ را باید ز درد حق کند

بایقین از کس بحق باور شدہ
 حق شناسے واصل داور شدہ

می پرستند آن یگانہ را مرید
 نے رود خالی از آن کس گد امید
 خاصے را خدمتے واجب بلام
 بر رضا قائم رسد او بر مرام
 نیست بالاتر ازین فکر و خیال
 دل شود مائل بسوئے ذوالجلال
 آہستی و دشمنی کُن بر کسار
 می شوی ہر پائے تر شد چوں نشاء

راحت ایس ہم نشاء آگ جہاں
 می دہد مالک وصال خود دران

ترا فانی از یاد خود اے بے ہر : چند باشی بے نیر جو گاؤ خو
 ہر شکر نعمت گن از ان رب العباد : داد بر تو آنچه می بایست داد
 مٹا واجب است بر ما مدام : واجب بر کل را اسلام
 غیبت

خود می شنود خود یگو ید کب سربیا هست در یکے نگے ہم در رنگے
چوں پسند می کند عالم بپا لاکند در خود چو باشد زور رضا
بے خلا صورت پذیرد کے تمام کل جہاں راستت در تار نظام
ہر کرا کہ خود بداناند خدا می دہد از نام حق بخشش در

کشف گرد حق بد اخس بے گما

بس مظفر گشت آکس در جہاں

ہم بہ دستش جانداران جہاں مہرباں بر مضطرباں بے کساں
چوں نگاہدار دھڑکے کس تو از نظر پر تند بوس مرگشماں
آں خدا ماندہ روی بزدیگراں بر سر ہر کس خدکے مہرباں
آنکہ در دستش کلیدِ حیم دجاں ظاہر و باطن خدایا یکاں

آں خزینہ صفت بے انتہا

نیز باشد خادے بر او فدا

علا یا دین تو در ہر آئینہ سوز و سزا دست در نکلنے
علا ہر لقمے اے سگ مردار خو می دوی صحرا بہ صحرا کو بکو
ہر چیز خدا کس نیست بانو مہرباں دل مدہ خیر از خدا آندہ جہاں
علا خوار می گردی ز بہر آب و دنان در پے سگ تلکے با قسی روان

گر گزینی از خدا جانت کجا بس رہانده را کن ذکر و ثنا
 و در ناترسندہ مانند ترس دیم دستکاری ہم بہ لطف آن کریم
 ہر کرا دارد نگاہ او بے غمی ماتھے در یاد نامش ہر دمی
 دور ہر دو اضطراب و افتخار غم نہ آید نزدِ حقِ خدمت گزار

مرشد کس چون بسر باشد ملام
 کار ہائش می رسند بر سر تمام

در نگاہ مرشد م آبِ حیات ہم بہ دیدارش نجاتِ کائنات
 پائے او چو ابو نازک حسین طلعت دیدارِ او جلوه گزین
 مر جفا خدمتِ اخ اخ خدمت گزار محرم دلِ عہدِ مردم با وقار

دل بہ پیوندِ خدا گرد نہال نزد او آید نہ در و درِ حمال
 ناجی یابد نجاتِ جادو اں
 نزد مرشد کن ثنا بے کراں

لا ناگ از گورت بر آید ای صدا ۵ حسرتا و حسرتا و حسرتا
 ما کنی در بندگیِ خصال د کج ۶ پس از مرگ آزاد باشی زرنج
 زنا زبان تر کن از شکیر پروردگار ۷ عدا دند را باشی خدمت گزار
 (کنہیا لال بندی)

شادمانی کن پہ نزد ز اہداں کن ستائش خدیو بہر ہاں
 شو بہ فکر جو بہر نام و صفات ز بند گانی را ز غم دہی نجات
 ذکر خالق بودہ است آبِ حیات نفسِ تہاں را آن وسیلہ نجات
 بہشت پہر بہر خدا باشد نظر از جہالت دور بر ظلمت ظفر
 جادہی این پند را در دل اگر

خواہش دل را از ازاں یابی ثمر

این دآن ہر دو جہاں آری بکام نامِ یزداں گو بدل گیر د قیام
 مرشدِ کامل را آن سالم کلام ہر کر اکہ دل نشین شد گشت نام
 در تصور ہر دمے یادِ خدا دور دار د ترس دل ہم درد و دا
 تا جہا کن راستی سوداگری آن متاعت ہم بہ درگرمی بری

یریگانہ گر نہی تکبیر ز دل
 در تناسخ کہ نہ باشی مضمحل

علا العذر از جیب دنیا الخد بہر نان و زر خور خونِ بگر
 نہ ہوش در دم داراے مرد خدا یک نفس یکدم مباحی از حق جدا
 ملا یکدم باشد حریم دست بس چند گردی بے خبراے بوا بہوش
 (علیشاہ قلندرا)

جلوہ گر شد شد بہر شد اقراب نام رب بشیرس شدہ نزد صاحب
 عالم سالم درون یک وجود رنگہائے گوناگون را وانمود
 نوزینہ ہم درون فیض نام شد درون جسم انسانش قیام
 طنطنہ ساز ربی در بدن بس تعجب اینکه نباید در سخن

جلوہ اش ظاہر بہ یک لطف نظر

برکے باشد بگرد باخبر

ظاہر و باطن ہماں بے انتہا ہر دے جلوہ گر شان خدا
 بر زمین ہم زیرش و بر آساں در ہمہ جائے ہماں روزی رسا
 ہم بہ بیشہ کوہ و کہیں یک خدا صورتے گیرد کہ باشد زور رضا
 ہم بر آب و باد و آتش در میاں چار گنج و دہ طرف باشد ہماں

نیست جائے ہم بدون کردگار

از دم مرشد بدل باشد قرار

نہ پرک عادت شد خداے خویش را ÷ در فنا بیند بقائے خویش ما
 لا توئی جسم عالم توئی جان مصلوق ÷ توئی کفر و مستی و ایمان خلق
 لا ہر کرا بر خلق بخشش بود ÷ آہر دستے او در افزائش بود

ہشت بند بید گور دسوم
 شلوک۔ گیاں انجن گور دیا گیاں اندھیر بناس
 ہر کر پاتے سنت بھیا ناناک سن پرکاس

ترجمہ منظوم۔ سر مر عرفان بن دادہ کیا
 ہم جہالت داج برداں توتیا
 یا فتم مرشد چناں از لطف رب
 در دلم گردید زراں نورے بپا

اگہی۔ در ہشت بند ذیل گور دیا گیاں عرفان حق را وضاحت می کند و حد بیحدی
 از مانی ما مجذوبیت برحق و نیز حالت دیگر منازل تصوف را ہم میاں می نماید
 لاگر پیشی دولت ایمان بخش + ہم چشم سر مر عرفان بخش
 وہ مرا تو زیور علم و تیسر + عقل سالم بر دل نا دان بخش
 وہ مرا یک عالم گور پر فشاں + قوت تحریرے پایاں بخش
 دست را دہ قوت خود دینا + برقیے قلب ہر بان بخش
 لطف کن وہ خدمت عملیہ + خدمت مرشد را ہم برکان بخش
 من گداگرام حقیقت بے نوا + بس نجات از غریت و نیاں بخش
 ہم بہ صالحان مراد و چارہ

حق خدا واجبہ و حق موجود زان
 آفریدہ خدا ہر دو جہاں
 گر بخوابد گستر عالم مسزید
 در بخوابد از جہاں گرد فرید
 ہنر بانش کس نمی تواند شمار
 ہر کر خوابد بیار د در کنار
 کی بہ نزدیکش و کی بودست دُو
 ہر جو دے آن خدا را یک ظہور

ہر کسے بختید چون حسن امتیاز

منکشف گرد بد و رازِ فزاز

صد وجود و یک دہاں روحِ روا
 چشم صد و یک خدا بنندہ زان
 ہر دو عالم در وجود آشنا
 از دروں شنود بر آید زو ثنا
 ہست یک بازیچہ مرگ و حیات
 بستہ فرمانِ حق کل کائنات
 خود درونِ اک و ہم از آن جدا
 ہر چہ شنوم می بیاید از خدا

از رضائش زندگانی و ممات

می دہد ہر کس کہ می خوابد نجات

غدا از خدا بودہ ہمیں بیخ و بن
 از ہم مالک و ہم خود کار کن
 عا کی تواند کہ بے عزے بے خدا
 حاضر و ناظر ہوں در ہر قضا
 نہ بازی خود و خودش بازی گرے
 منظر صدر رنگ را کاری گرے

نور او در ماه و مہر و اختران
تورہ اش ہم در کتب و دید و پلان
ہم کلامش بر زبان ہر کسے
پاک از لغزش بدانند گر کسے

بازی اش باز و خود بیند خدا
کے شود از حج ہنر از بے بہا

در حقیقت نور او در نور صا
تار و پلو دست خود خدا در برینا

از دم مرشد شود و سواس دور

ہم یقین از دل بیاید در حضور

قد سیال را در نگہ بر شو خدا
حق پرست ایماندار با صفا
می نماید ہر سخن در گوش نیک
می شود بر او بہر جگہ لبیک

ہر کہ دانستہ چنان گرد چین
بر زباں ہر کلمہ شان راستین

ہر چہ آید می خوش آید در خصوص
چون بیاید از خداوند قدوس

ظاہر و باطن بہر جا آن خدا

از دم دیدار باشم من خدا

ظاہر جا بود جلوفشان تو : جہانت قربان ہر آن تو
: بہ لطف تو دیدم جہاں در جہاں : بمن گشت اسرار مخفی عیاں
: تا کہ نامہ شنائے تو از بیچکس : شنائے تو باشد شنائے تو بس

پرہشت بندِ بیست و چہام
 شلوک - پورا پر بھ آرا دھیا پورا جا کا تاؤ،
 نانک پورا پائیا پورے کے گن گاؤ

ترجمہ منظوم
 در در دیم از خدائے ذی کمال
 نام آنکہ اکمل وہم لایزال
 دایباں باشیم در درِ خدا
 او طغیش قلب را نورِ جلال

اگلیہ۔۔ درس ہشت بندِ آخیں گور و بابا اتمام صحیفہ را پندِ صفت و ثنا و گذشت
 از طبع۔ اختیار کردن توافیح خدمت مرہذ پناہ صالحان و دیگر دلائف انسانی
 را وضاحت می کند۔

۱ نہ ہر آن کس کہ باشد بیادش مدام ✦ بہ بیداری و خواب در ذکر نام اوست
 ۲ نہ تنہا نیابد بیادِ نجاست ✦ بہ تاثیر ذکرش بود موج ذات
 ۳ واجب است بر ما مدام ✦ واجب کل را سلام
 ۴ باید است حمد و ثنا ✦ از خداوند ستائش
 ۵ در و نام حق گنم من دم بدم ✦ درخ و در بخوری گنم از تن قلم شلوک اول

کے آن بد باشد کہ آید از خدا کی توانستہ بگو زو ما سوا
 خود نکو ہم کردہ اش باشد نکو زان خبر دار دکھی باشد درو
 خود خدا قائم قائم تکبیر دار ہست پیوند خدا با پود و تار
 رسم و حداد بدانند کی مسگر دیگرے کی ہست زودار و ہر
 ہرج کردست آن پسندیدہ ہماں

زود مرشد نانک ہم دیدہ ہماں

بر حقیقت آشنا آسانے وصل حق باشد بد انگس بخشے
 ہم نجیب و ہم غنی ہم محترم زندہ نخلص می بگرد و مرستم
 مرعاضاد ہم بیاید در حیات از طفیل او جہاں یابد نجات
 حید از آمد مرد خدا زود او آید بدل یاد و ثنا

زود او باشد نجاتے مستدام

مید ہم بر آن چناں منجی سلام

علا برتری بے نیازانہ و شاد باش و ز مدح و ذم خلق آزاد باشن
 تا بملاد باشن و آزادگی پیش کن دگیتا
 دل خویش عالی ز اندیشہ کن

۳) واتِ عارف نغمہ ارفع صفا، گو ہر دیا قوت و لعل بے بہا
 کس کہ شنود با عمل یا بد نجات، از خودش و دیگران را ہم شبانہ
 نزد اکل کامرانش زندگی، گزشتیند در دل کس بندگی
 مرجا و مرجا بانگِ غمیسر، ایں صدائے خوش رسد ریت بنگہ

نور یزدان بر جبینِ عارفان
 ہم نجاتِ ہر کسے در نزدِ شاں

۴) حافظے دیدم دویدم در پناہ، یافتم من ملتجا لطفِ بنگاہ
 پاک از کینہ بگشتم خاک ساں، آبِ حیوان یافتم از مہرباں
 مرشد من گشت بر من مہربان، خدمتِ ایں کترین شد کامراں
 از ہمہ بحالِ دنیا بر کشید، نامِ یزہاں بر زبانیں در رسید
 ہم نوازش کرد ہم رحمت نمید، بارِ رخم ہم بہ در گاہش رسید

۱) لا قرب حق باشد مراد عارفان، در وصال شان بہ مہربانان
 ۲) نہا چون شوی در لاجنور اولیا، در حقیقت گشتہ دور از خدا
 ۳) مرشد من روح روانم من مریدِ مرشد، علقہ در گردنم بیع فریدِ مرشد
 ۴) غیر مرشد من ندانم مغلے یا معبدے، از دم ادحق پرستم نالِ مرشد

عقیف

مرشدِ کامل را بشنویند با در تصویر آرزو کس بریا
 ہر نفس کن در دِ آں پر در دگا از درونِ دل اندیشہ با بر آرز
 در گذر از خواہش ناپائیدار خاکِ پائے قدسیاں دردست آرز
 عجز کن شو دور از کبر و غرور نزدِ عارف بجز آتش کن عبور

کن فراہم دولتِ حق را انبار
 ہر دمی از مرشدت شکر ت گزار

نزدِ مرشد یاد کن ربِّ منان در قرارِ دل بگردی شادمان
 از جہنم می رہی یابی نجات نوش جانِ شربتِ آبِ حیات
 در تصویر آرزو ذاتِ کیسا یک خدا با گوناگون رنگ با
 تکیہ ہر بیکس و روزی رسالت غم ز بلئے اکمل و آن ہر باں

در دکن نامِ خدا را بار بار
 تا نکاتِ تا زندگی یابد تسرار

نہا ہر کہ باشد در پناہِ یک خدا از کجا آید بدو رنج و عنت
 نہا عجزِ عزرائیل را خورد کرد بہ زندانِ لعنت گرفتار کرد سہی
 نہا چیت آفر در جہاں آبِ میات غیر از نامِ کبریائے با صفات

زین خزینہ حق بدل دارد اگر می بگرد هر زمان او با نظر
 نغمه اوصاف حقست این کلام هر کتاب و دید گوید هم ز نام
 جوهر اریان کل نام خدا مسکن آن در قلوب اصغیا
 صحبت عارف بیخشد هر خطا هم ز عزرائیل باشد اور با
 گریه مقشوش نوشته کبیریا

می بیاید در پناه اصغیا

شنود و دار و بدل کس با دوا دم بدم آر دغا را هم بیاید
 از وجود و از عدم بی غم شود زندگانی اش نه مقصدی رسد
 شهرت اقدس از ان شیرین کلام نام واحد در دلش تسکین ملاک
 گم شود ز ترس و بیم و در دوا پاک کردارش و نامش باصفا

از همه بالاترین شهرت و نام

آن اوصاف مسکه منی باشد تمام

آنگی به در آد از شنوی هم بخیال مروده شد

ز شنوی را هر که خواند صبح و شام : آتش دوزخ بر دگر دو حرام
 ز سیر حکمت پیش او روشن شود : صاحب سکرش فغانے تن شود

شکر یزدان دمدم کن یا ایبت باہر بر جستگی فکر لطیف

شکھ منی اوصاف حق اوصاف نام ہر کرا در دل رسد گنج دوام

می بر آید آن کے را ہر مراد در جہاں معروف الٰہ صدف ہاؤ

از ہمہ باشد بلند تر جائے او در تناسخ گنہ آید پائے او

ہم بہ عرفاں می بگر ددیہرہ مند

ہر کسے گرد چناں طالع بلند

شادمانی بے غمی تسکین قرار دانش و عرفان کرامت امتداد

علم ز ہد جوگ ہم ذکر خدا علم عرفان رفیع غسل صفا

ہم مراد دل و ہم نعمت چہار شامل خلقت ز دنیا بر کنسار

ہم حسین وزیر کے آل با تمیز دو مساوات نظر بر چہ و چیز

ایں شمر از آن چناں مرو خدا

ہر کسے شنود ز مرشد پند را

را شکر بس دارد مقام ارجمند : در حق او از ہمہ باشد بلند

را ہر کہ سازد در جہاں شکر نعیم : نقش افزون کند رت کرم

را نقش بر بندگان بسیار دال : رہ نیا بدیچ کس بر حقہ آن

اغلط نامہا فوجدہ مختم :- کتاب درجیل بر چاپ رسیدہ ونیز کتابت ہندی
 دہلی نہ پورہ اغلط نامہ حاضر خدمت می سازم در طبع دوم چاپ بہتر بدست خواہد آمد

سطر/صفحہ	غلط الفاظ	درست	سطر/صفحہ	غلط الفاظ	درست
۵/۱۳	مستوی	منزوی	۲۲/۱۳	ازہ	ازہ
۱۱/۱۴	دو دام	دو دام	۲۴/۲	تھی	تھی
۱۲/۹	سمت	سمت	۲۸/۱۵	دادیر تو	دادیر تو
۱۵/۹	بدو	بدو	۲۹/۹	خوش	خوش
۱۵/۱۷	دیو دیگر	دیو دیگر	۵۰/۲	شنا	شنا
۱۶/۷	مانی	مانی	۵۰/۱۵	دست	دست
۱۷/۵	پنج بیت	پنج بیت	۵۱/۲	ای	ای
۱۷/۱۲	مختصر کی	مختصر کی	۵۲/۸	ای بخت بند	دریں بخت بند
۱۸/۱۵	حد	حد	۵۲/۹	صلاکت	صلاکت
۲۱/۵	نانیم من	نانیم	۵۲/۱۲	عشق خدا	عشق خدا را
۲۱/۱۷	صاحبان غرض	صاحبان غرض	۵۵/۱۶	تا نہ دی تو	تا نہ دی تو
۲۲/۱۰	بیدیں	بیدیں	۵۶/۲	پر دے	پر دے
۲۵/۲	واحد	وحدت	۶۷/۲	پیکے	پیکے
۲۷/۷	شخص دقیق	شخص دقیق	۷۷/۲	است	است
۲۵/۸	سخی	سخی	۷۷/۸	گونا گونی	گونا گونی
۳۴/۸	بابا نانک	بابا گورداس	۷۸/۱	پر تش	پر تش
۲۹/۷	سیر ساند	سیر ساند	۷۸/۱۵	بے در بیان	بے در بیان
۲۲/۸	گش	گش	۹۲/۲	نجس	نجس

دعائے تکمیل کتاب

شکر صد شکر ست کار آمد بجا۔ از طفیل لطف تورت سب سب
 تو کشادی عقدہ سربہ را مشکلی حل کردہ فی مشکل کتاب
 درتہ زین کالے بجا و من بجا کہ بجا و چون من کو بکن بجا
 زین جنس کار صفائے بے بہا از گنہگارے جہول ناسزا
 بر منعمہ را کنی حل کبریا
 بیست آں کارِ عقیقہ پر خطا

کتاب ہذا از جانب *M. S. Affaire*
 بخدمت اشرف دانشمند محترم آتے ہے۔
Sae. C. A.
Mi. Rahman
 باکمال خلوص تقویٰ مکواری شود

کتاب طلب نماید از دبیرندرسنگہ عقیقہ زادہ معرفت (۱)
 شرومنی گوردوارہ پر بندھک کمیٹی امرتسر (۲) معرفت ۲۶
 ویسٹ پیشیل نگر دہلی۔

جدا	۱۲۶/۱۶	درودِ ظہر	۹۶/۸
دو یک جا	۱۲۶/۷	خادمِ حق را	۱۰۶/۳
شد چوں	۱۲۳/۱	ہر سکتہ گی	۱۰۳/۴
کوہ و کبہ	۱۲۳/۹	نزد عارت	۱۰۵/۹
چار کج	۱۲۳/۱۰	در سنکرت	۱۰۷/۸
ہر کے بخشد	۱۲۵/۵	تعمیل	۱۰۷/۱۰
رازِ فراز	۱۲۵/۶	حدو از بچ	۱۱۱/۳
خود را خودش	۱۲۵/۱۵	یا بد رضا	۱۱۱/۸
قلب را	۱۲۷/۶	نزد بہار	۱۱۱/۱۵
در تصور	۱۲۸/۹	سلطانی	۱۱۵/۱۵
کیا ئے	۱۲۸/۱۵	زبا خیر	۱۱۶/۳
عرفانِ کرامت	۱۵۶/۷	دائم	۱۱۶/۶
غسلِ صفا	۱۵۰/۸	نبی	۱۱۶/۱۲
فرمودہ شد	۱۵۱/۱۳	تسکاتاً	۱۱۷/۳
تقدیم	۱۵۲/۱۰	دشمنِ الیسا	۱۱۷/۱۰
		ہر کہ بر مرشد	۱۱۸/۷
		جنت در	۱۱۸/۱۵
		ہم دیدار	۱۱۹/۷
		روح	۱۱۹/۱۳
		مرد و زن ہمارا	۱۲۰/۱۵
		یزواں آل و لے	۱۲۰/۱۶